

פרק ערבי פסחים

[צט:]

משנה:

5 ערב פסחים סמוך למנחה
לא יאכל אדם עד שתחשך.
אפלו עני שבִּישְׂרָאֵל לא יאכל עד שיִסָּב,
ולא יפתנו לו מארבעה כוסות של יין,
ונאפלו מן התמחוי.

10

גמרא:

מאי אריא ערבי פסחים?
אפלו ערבי שבתות וימים טובים נמי, דתנא:
לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה,
15 כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאנה.
דברי רבי יהודה.
רבי יוסי אומר:
אוכל והולך עד שתחשך.

אמר רב הונא:
20 לא צריכא אלא לרבי יוסי דאמר
"אוכל והולך עד שתחשך".

הני מלי, בערבי שבתות וימים טובים,
אבל בערב הפסח, משום חיובא דמצה, מודה.
רב פפא אומר:

25 אפלו תימא רבי יהודה,
התם בערבי שבתות וימים טובים,
מן המנחה ולמעלה הוא דאסור,
סמוך למנחה שרי,
אבל בערב הפסח,
30 אפלו סמוך למנחה נמי אסור.

ובעֶרְב שַׁבַּת סָמוּךְ לַמְנַחֵה שָׂרִי! וְהַתְנַיָּא:
לֹא יֵאכַל אָדָם בְּעֶרְב שַׁבַּת וַיִּמִּים טוֹבִים מִתְשַׁע שְׁעוֹת וּלְמַעַלָּה,
כְּדֵי שְׂיִכְנַס לַשַּׁבַּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוָּה.

דְּבַרֵי רַבֵּי יְהוּדָה.

רַבֵּי יוֹסֵי אוֹמֵר:

אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שְׁתַּחֲשֹׁף.

אָמַר מֶר זוּטְרָא:

מֵאֵן לִימָא לֵן דְּמִתְרַצְתָּא הִיא? [ק.] דְּלָמָא מְשַׁבְּשַׁתָּא הִיא!

אָמַר לִיה מְרִימָר, וְאִיתִימָא רַב יִימַר:

אֲנָא אֶקְלָעִי לְפִרְקִיָּה דְּרַב פִּינְחָס בְּרִיה דְּרַב אַמִּי,

וְקָם תַּנָּא וְחָנִי קָמִיָּה, וְקָבְלָה מִנִּיה.

אִי הָכִי, קִשְׂיָא!

אֲלֹא מְחוֹרְתָא כְּדָרְב הוֹנָא.

וּלְרַב הוֹנָא מִי נִיחָא!

וְהָאֵמַר רַבֵּי יְרֵמְיָה אָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן,

וְאִיתִימָא אָמַר רַבֵּי אַבְהוּ אָמַר רַבֵּי יוֹסֵי בַר רַבֵּי חֲנִינָא:

הֲלָכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה בְּעֶרְב תַּפְּסָח,

וְהֲלָכָה כְּרַבֵּי יוֹסֵי בְּעֶרְב שַׁבַּת.

הֲלָכָה כְּרַבֵּי יְהוּדָה בְּעֶרְב תַּפְּסָח,

מִכְּלָל דְּפְלִיג רַבֵּי יוֹסֵי בְּתַרְוִיָּהוּ!

לֹא, הֲלָכָה, מִכְּלָל דְּפְלִיגִי בְּהַפְּסָקָה, דְּתַנַּיָּא:

מִפְּסִיקִין לַשַּׁבָּתוֹת.

דְּבַרֵי רַבֵּי יְהוּדָה.

רַבֵּי יוֹסֵי אוֹמֵר:

אִין מִפְּסִיקִין.

וּמַעֲשֶׂה בְּרַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי יוֹסֵי,

שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּעַכּוֹ וְקָדַשׁ עָלֵיהֶם הַיּוֹם,

אָמַר לוֹ רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְרַבֵּי יוֹסֵי בְּרַבֵּי:

”רְצוֹנָךְ נִפְסִיק וְנִיחוּשׁ לְדְבַרֵי יְהוּדָה חֲבַרְנוֹ?”

אָמַר לוֹ:

”בְּכָל יוֹם וַיּוֹם אַתָּה מְחַבֵּב דְּבַרֵי לְפָנַי רַבֵּי יְהוּדָה,

וְעַכְשָׁיו אַתָּה מְחַבֵּב דְּבַרֵי רַבֵּי יְהוּדָה בְּפָנַי!

הגם לכבוש את המלכה עמי בבית!"

אמר לו:

"אם כן, לא נפסיק,

שָׁמָּא יֵרָאוּ הַתְּלִמִּידִים וַיִּקְבְּעוּ הַלֵּכָה לְדוֹרוֹת."

5

אָמְרוּ:

לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁקִּבְּעוּ הַלֵּכָה כְּרַבֵּי יוֹסִי.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

אֵין הַלֵּכָה לֹא כְּרַבֵּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבֵּי יוֹסִי,

10

אַלֵּא פּוֹרֵס מִפָּה וּמִקֶּדֶשׁ.

אֵינִי? וְהָא אָמַר רַב תַּחְלִיפָא בְּרַב אַבְדִּימִי אָמַר שְׁמוּאֵל:

כְּשֵׁם שְׁמִפְסִיקִין לְקִדּוּשׁ, [ק: כָּן מִפְסִיקִין לְהַבְדִּילָהּ.

מֵאֵי מִפְסִיקִין? לָאוּ לְעִקְרִית שְׁלַחַן?

לֹא, לְמִפָּה.

15

רַבָּה בְּרַב רַב הוֹנָא אֶקְלַע לְבֵי רִישׁ גְּלוּתָא.

אֵיתוּ תַּכָּא קַמֵּיהּ, פָּרֵס מִפָּה וְקִדְשׁ.

תַּנְיָא נְמִי הֵכִי:

אֵין מְבִיאִין אֶת הַשְּׁלַחַן אֲלֵא אִם כֵּן קִדְשׁ.

וְאִם הֵבִיא, פּוֹרֵס מִפָּה וּמִקֶּדֶשׁ.

20

תַּנִּי חֲדָא "שׁוֹיִן שְׁאִין מִתְחִילִין",

וְתַנִּיא אֵידֶךָ "שׁוֹיִן שְׁמִתְחִילִין"!

בְּשִׁלְמָא, הָא דְתַנִּיא "שׁוֹיִן שְׁאִין מִתְחִילִין",

מִשְׁכַּחַת לֵה בְּעָרְב הַפְּסַח,

אַלֵּא הָא דְתַנִּיא "שׁוֹיִן שְׁמִתְחִילִין", אֵימַת?

25

אֵי נִימָא בְּעָרְב שַׁבַּת, הָא מִפְּלֶג פְּלִיגִי!

לֹא קִשְׂיָא, כָּאן קוֹדֵם תְּשַׁע, כָּאן לְאַחַר תְּשַׁע.

אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּדְּשׁוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת,

אָמַר רַב:

30

יְדֵי יֵין לֹא יֵצְאוּ, יְדֵי קִדּוּשׁ יֵצְאוּ;

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: [ק.א.]

אַף יְדֵי קִדּוּשׁ לֹא יֵצְאוּ.

אלא לרב למה ליה לקדושי בביתיה?
כדי להוציא בניו ובני ביתו.
ושמואל, למה לי לקדושי בבי כנישתא?
לאפוקי אורחים יחי חובתן, דאכלי ושתו וגנו בבי כנישתא.
ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל:
אין קדוש אלא במקום סעודה.
סבור מנה,

5

הני מלי מבית לבית, אבל במקום למקום בחד ביתא, לא.
אמר להו רב ענן בר תחליפא:

10

זמנין סגיאין הנה קאימנא קמיה דשמואל,
ונחית מאגרא לארעא וחדר מקדש.
ואף רב הונא סבר:

אין קדוש אלא במקום סעודה.

דרב הונא קדש ואתעקרא ליה שרגא,

15

ועילו ליה למניה לבי גננא הרבה בריה, דהנה שרגא,
וקדש וטעם מידי.

אלמא קסבר "אין קדוש אלא במקום סעודה".

ואף רבה סבר "אין קדוש אלא במקום סעודה",

דאמר אביי:

20

כי הוונא בי מר, פי הנה מקדש, אמר לן:

טעימו מידי,

דלמא אדאזליתו לאשפינא מתעקרא לכו שרגא,

ולא מקדש לכו בבית אכילה,

ובקדושא דהכא לא נפקיתו,

25

דאין קדוש אלא במקום סעודה.

איני? וקאמר אביי:

כל מלי דמר הנה עביד כרב,

לבר מהני תלת דעביד כשמואל:

30

מתירין מבגד לבגד,

ומדליקין מגר לגר,

והלכה כרבי שמעון בגרירה,

דַּתְנִינָא:

רבי שמעון אומר:

גורר אדם מטה פסא וספסל בשבת,

ובלבד שלא יתפון לעשות תריץ.

5 פתמרי דרב הנה עבד, פקלי דרב לא הנה עבד.

ורבי יוחנן אומר:

אף ידי זין נמי יצאו.

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה,

דאמר רב חנין בר אבבי אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן:

10 אַתְר שְׁנוּי זִין [קא:] וְאַתְר שְׁנוּי מְקוּם, אֵין צְרִיף לְבַרְךָ.

מיתבי:

שנוי מקום, צריף לברך,

שנוי זין, אין צריף לברך.

תויבְתָא דרבִּי יוֹחָנָן,

15 תויבְתָא.

יְתִיב רב אידי בר אבין קמיה דרב חסדא,

ויְתִיב רב חסדא וקאמר משמיה דרב הונא:

הָא דְאָמַרְתָּ "שְׁנוּי מְקוּם צְרִיף לְבַרְךָ",

20 לֹא שְׁנוּי אֵלָא מִבֵּית לְבֵית, אֲבָל מִמְקוּם לְמְקוּם, לֹא.

אמר ליה רב אידי בר אבין:

הָכִי תְגִינָא לִיה בְּמִתְנִיתָא דְבִי רב הִינְק,

וְאָמַרְי לֵה בְּמִתְנִיתָא דְבִי בר הִינְק פְּוֹתָךְ.

וְאֵלָא רב הונא, מִתְנִיתָא קא מִשְׁמַע לָן,

25 רב הונא, מִתְנִיתָא לֹא שְׁמִיעַ לִיה.

ותו יְתִיב רב חסדא וקאמר משמא דנפשיה:

הָא דְאָמַרְתָּ "שְׁנוּי מְקוּם צְרִיף לְבַרְךָ",

לֹא אָמַרְנָן אֵלָא בְּדַבְרִים שְׂאִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְאַחֲרֵיהֶן בְּמִקוּמָן,

אֲבָל דְּבָרִים הַטְעוּנִין בְּרַכָּה לְאַחֲרֵיהֶן בְּמִקוּמָן, אֵין צְרִיף לְבַרְךָ.

30 מֵאֵי טְעָמָא?

לְקַבְעָא קַמָּא תְּדַר.

ורב ששת אומר:

אחד זה ואחד זה, צריך לברך.

מיתבי:

בני חבורה שהיו מסבין לשמות,
ועקרו רגליהן לצאת לקראת חתן או לקראת פלה,
5 כשהן יוצאין, אין טעונין ברכה למפרע,
כשהן חוזרין, אין טעונין ברכה לכתחלה.
במה דברים אמורים? שהניחו שם זקן או חולה,
אבל לא הניחו שם לא זקן ולא חולה,
10 כשהן יוצאין, טעונין ברכה למפרע,
כשהן חוזרין, טעונין ברכה לכתחלה.
מהקתני "עקרו רגליהן",
מכלל הדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן עסקינן,
וטעמא דהניחו שם זקן או חולה,
15 הוא הכשהן יוצאין אין טעונין ברכה למפרע,
וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה;
אבל לא הניחו שם זקן או חולה כשהן יוצאין,
טעונין ברכה למפרע וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה.
קשיא לרב חסדא.

20 אמר רב נחמן בר יצחק: [קב].
מאן תנא עקירות? רבי יהודה, דתנא:
חברים שהיו מסבין,
ועקרו רגליהם לילך לבית הפנסת או לבית המדרש,
25 כשהן יוצאין, אין טעונין ברכה למפרע,
וכשהן חוזרין, אין טעונין ברכה לכתחלה.
אמר רבי יהודה:
במה דברים אמורים?
בזמן שהניחו שם מקצת חברים,
30 אבל לא הניחו שם מקצת חברים,
כשהן יוצאין, טעונין ברכה למפרע,
וכשהן חוזרין, טעונין ברכה לכתחלה.

אֵלָא טַעמָא דְּבַדְבְּרִים הַטְּעוּנִין בְּרַכָּה לְאַתְרֵיהֶן בְּמִקוּמָן.

הַכְּשֶׁהֶן יוֹצְאִין אִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְמַפְרַע,

וּכְשֶׁהֶן חוֹזְרִין אִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְכַתְּחֵלָה,

אָבַל הַבְּרִים שְׂאִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְאַתְרֵיהֶן בְּמִקוּמָן,

5

אֶפְלוּ לְרַבְּנָן, כְּשֶׁהֶן יוֹצְאִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְמַפְרַע,

וּכְשֶׁהֶן חוֹזְרִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְכַתְּחֵלָה.

לִימָא תְּהוּי תְּיֻבְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן!

וְלָאוּ מִי אוֹתְבִיגִיה חָדָא זְמָנָא,

נִימָא מַהָא נְמִי תְּהוּי תְּיֻבְתָּא!

10

אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן:

הוּא הַדִּין דְּאֶפְלוּ הַבְּרִים שְׂאִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְאַתְרֵיהֶן בְּמִקוּמָן נְמִי,

אִין צְרִיכִין לְבַרְךְ,

וְהָא דְקָתְנִי "עֲקֵרוּ רַגְלֵיהֶן",

לְהוֹדִיעָךְ פַּחוּ דְּרַבִּי יְהוּדָה,

15

דְּאֶפְלוּ הַבְּרִים שְׂטַעוּנִין בְּרַכָּה לְאַתְרֵיהֶן בְּמִקוּמָן,

טַעמָא דְּהִנְיָחוּ מְקַצֵּת חֲבָרִים,

אָבַל לֹא הִנְיָחוּ מְקַצֵּת חֲבָרִים,

כְּשֶׁהֶן יוֹצְאִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְמַפְרַע,

וּכְשֶׁהֶן חוֹזְרִין טְעוּנִין בְּרַכָּה לְכַתְּחֵלָה.

20

תַּנְיָא כְּוִתִּיָה דְּרַב חֲסָדָא:

חֲבָרִים שְׂהִיּוּ מְסַבִּין לְשִׁתּוֹת זֵין,

וְעֵקְרוּ רַגְלֵיהֶן וְחִזְרוּ, אִין צְרִיכִין לְבַרְךְ.

תְּנוּ רַבְּנָן:

25

בְּנֵי חֲבוּרָה שְׂהִיּוּ מְסַבִּין וְקַדְשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם,

מְבִיאִין לוֹ כּוֹס שֶׁל זֵין וְאוֹמֵר עָלָיו קְדֻשַׁת הַיּוֹם,

וְשֵׁנִי אוֹמֵר עָלָיו בְּרַפְתּוֹ הַמְּזוּן,

הַבְּרִי רַבִּי יְהוּדָה.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:

30

אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתְּחַשֵּׁף. [קב:]

גְּמָרוּ כּוֹס רְאוּשׁוֹן, מְבָרַךְ עָלָיו בְּרַפְתּוֹ הַמְּזוּן,

וְחֲשֵׁנִי אוֹמֵר עָלָיו קְדֻשַׁת הַיּוֹם.

אמאי? ונימרינהו לתרניהו אחדא פסא!
אמר רב הונא אמר רב ששת:
אין אומרים שתי קדשות על כוס אחד.
מאי טעמא?

5
אמר רב נחמן בר יצחק:
לפי שאין עושין מצוות תבילות תבילות.
ולא? והא תניא:

הנכנס לביתו במוצאי שבת,
מברך על תיין ועל המאור ועל תבשמים,
10
ואחר כך אומר הברכה על הכוס.
ואם אין לו אלא כוס אחד,
מניחו לאחר המזון ומשלשן כלן לאחריו.
"אין לו" שאני.

והא יום טוב שחל להיות אחר השבת דאית ליה,
15
ואמר רב "יין קדוש גר הברכה!"
אמרי:

מדלא אמר זמן, מכלל דבשביעי של פסח עסקינן,
דכל מאי דהנה ליה אכיל ליה, ולית ליה.
והא יום טוב ראשון דאית ליה,
20
ואמר אבבי "יין קדוש זמן גר הברכה",
ורבא אמר "יין קדוש גר הברכה זמן!"
אלא הברכה וקדוש תדא מלתא היא,
ברפת המזון וקדוש תרי מלי ניהו.

25
גופא:
יום טוב שחל להיות אחר השבת,
רב אמר:

יין קדוש גר הברכה.
ושמואל אמר:

30
יין גר הברכה קדוש. [קג].
ורבא אמר:
יין הברכה גר קדוש.

וְלוֹי אָמַר:
קְדוּשׁ גַּר יֵינִי הַבְּדֻלָּה.
וּרְבִנָּן אָמְרִי:
קְדוּשׁ יֵינִי גַר הַבְּדֻלָּה.
5 מֶרְבִּייה דְּרַבְּנָא אָמַר:
גַּר קְדוּשׁ יֵינִי הַבְּדֻלָּה.
מִרְתָּא אָמַר מְשֻׁמִּייה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
גַּר יֵינִי הַבְּדֻלָּה קְדוּשׁ.
שְׁלַח לִיּוֹה אָבוּה דְּשִׁמּוּאֵל לְרַבִּי:
10 יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ, סֵדֶר הַבְּדֻלוֹת תֵּיאַף?
שְׁלַח לִיּוֹה:
כַּף אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּר רַבִּי יוֹסִי,
שְׁאָמַר מְשׁוּם אָבִיו, שְׁאָמַר מְשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה:
גַּר הַבְּדֻלָּה יֵינִי קְדוּשׁ.
15 אָמַר רַבִּי חֲנַיְנָא:
מְשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה,
לְמַלְךָ שְׁיֹצֵא וְאִיפְרָכּוּס נַכְּנָס,
מְלוֹיִן אֶת הַמְּלָךְ וְאַחַר כַּף יוֹצְאִים לְקִרְאֵת אִיפְרָכּוּס.
מֵאִי הָוִי עֲלֵהּ?
20 אָבִי אָמַר:
יֵינִי קְדוּשׁ זְמַן גַּר הַבְּדֻלָּה. (יְקוֹזְנִיּוֹה),
וּרְבָא אָמַר:
יֵינִי קְדוּשׁ גַּר הַבְּדֻלָּה זְמַן.
וְהִלְכְתָּא כְּרַבָּא.
25 רַב הוֹנָא בֶּר יְהוּדָה אֶקְלַע לְבֵי רַבָּא,
אַתּוּ לְקַמְיָהּוּ מְאוּר וּבְשָׁמִים.
בְּרִיף רַבָּא אֶבְשָׁמִים בְּרִישָׁא נְהַדֵּר אֶמְאוּר.
אָמַר לִיּוֹה:
30 וְהָא בֵּין בֵּית שְׁמַאי וּבֵין בֵּית הַלֵּל,
מְאוּר בְּרִישָׁא נְהַדֵּר אֶבְשָׁמִים!
וּמֵאִי הִיא דְּתַנְּנָן:

בית שמאי אומרים:
 גר ומזון בשמים והבדלה,
 ובית הלל אומרים:
 גר ובשמים ומזון והבדלה.

5 עני רבא פתריה ואמר:

זו דברי רבי מאיר, אכל

רבי יהודה אומר:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל

על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף.

10 על מה נחלקו?

על המאור ועל הבשמים;

בית שמאי אומרים:

מאור ואחר כך בשמים,

ובית הלל אומרים:

15 בשמים ואחר כך מאור.

ואמר רבי יוחנן:

נהגו העם כבית הלל ואלבא דרבי יהודה.

רב יעקב בר אבא אקלע לבי רבא,

20 חזייה דבריה בורא פרי הגפן אכסא קמא,

וחדר בריה אכסא דברכתא ואשתיה.

אמר ליה:

למה לך פלי האי? הא בריה לן מר חדא ומנא!

אמר ליה:

25 כי הוינן בי ריש גלותא, הכי עבדינן.

אמר ליה:

תינח בי ריש גלותא דהכי עביד,

הספק מייתי לן, ספק לא מייתי לן;

הכא, הא מנח כסא קמן ודעתן עלויה!

30 אמר ליה:

אנא עבדי כתלמידי דרב,

דרב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא, [קג:]

קאי עליהו רב ייבא סבא, אמר ליה:

הב לן ונבריה!

לסוף אמרו ליה:

הב לן ונשתי!

אמר להו:

הכי אמר רב:

פיון דאמריהו "הב לן ונבריה", אתסר לכו למשתי.

מאי טעמא? דאסחתו דעתו.

5

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בסעודתא,

וקאי עליהו רב אחא בריה דרבא.

אמימר בריה אכל פסא וכסא,

ומר זוטרא בריה אפסא קמא ואפסא בתרא,

רב אשי בריה אפסא קמא ותו לא בריה.

אמר להו רב אחא בר רבא:

אנן כמאן נעביד?

אמימר אמר:

נמלך אנא.

מר זוטרא אמר:

אנא דעבדי כתלמידי דרב.

ורב אשי אמר:

לית הלכתא כתלמידי דרב,

דהא יום טוב שחל להיות אחר השבת,

ואמר רב "זין קדוש גר הבדלה". (יקנ"ה)

ולא היא,

התם עקר דעתיה ממשתיא,

הכא לא עקר דעתיה ממשתיא.

כי מטא לאבדולי,

קם שמעיה ואדליק אבוקה משרגא.

אמר ליה:

למה לך פלי האי? הא מנחא שרגא!

אמר ליה:

10

15

20

25

30

שְׁמָעָא מִדְּעֵתָא דְּנִפְשִׁיהּ קָא עֲבִיד.

אָמַר לִיה:

אִי לָא שְׁמִיעַ לִיה מְנִיָּה דְּמָר, לָא הָוָה עֲבִיד!

אָמַר לִיה:

5

לָא סָבַר לֵה מָר,

”אָבוּקָה לְהַבְדִּילָהּ מִצְוָה מִן הַמְּבַחֵר?”

פָּתַח וְאָמַר:

”הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוּל,

בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים,

10

בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה.”

אָמַר לִיה:

לְמָה לָךְ כְּלִי הַאִי? וְהָאֵמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

”הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוּל,”

זוֹ הִיא הַבְּדִלְתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא.

15

אָמַר לִיה:

אֲנָא כְּהָא סְבִירָא לִי,

דְּאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעֲיָא:

הַפּוֹחֵת לֹא יִפְחֹת מִשָּׁלֶשׁ,

וְהַמוֹסִיף לֹא יוֹסִיף עַל שֶׁבַע.

20

אָמַר לִיה: [קִד].

וְהָא מָר לָא תִּלְתָּא אָמַר, וְלֹא שֶׁבַע אָמַר!

אָמַר לִיה אֲבָרָא:

”בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה” מֵעֵין חֲתִימָה הִיא,

וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

25

הַמְּבַדִּיל צָרִיף שְׂיֵאמַר מֵעֵין חֲתִימָה סְמוּךְ לְחֲתִימָתוֹ.

וּפְמַבְדִּיתָאֵי אָמַרִי:

מֵעֵין פְּתִיחָתָן סְמוּךְ לְחֲתִימָתָן.

מֵאִי בִּינְיָהוּ?

אֲכָא בִּינְיָהוּ יוֹם טוֹב שְׁחַל לְהִיּוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת,

30

דְּחֲתִמִּינָן ”בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ,”

מֵאֵן דְּאָמַר ”מֵעֵין פְּתִיחָתָן סְמוּךְ לְחֲתִימָתָן,”

לֹא כְּעֵי לְמִימַר ”בֵּין קֹדֶשׁ שַׁבָּת לְקֹדֶשׁ יוֹם טוֹב הַבְּדִלְתָּ,”

ומאן דאמר "מעין חתימתן סמוך לחתימתן",
בעי למימר "בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת".

גופא:

5 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעֲיָא,
הַפּוֹחַת לֹא יִפְחַת מִשְׁלֵשׁ,
וְהַמוֹסִיף לֹא יוֹסִיף עַל שִׁבְעָה.
מִיִּתְיָבִי:

10 אוֹמֵר הַבְּדִלוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּתוֹת,
וּבְמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים,
וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים,
וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב,
וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לַחֲלוּלֵי שְׁלֵשׁ מוֹעֵד,
אָבֵל לֹא בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת.

15 הַרְגִיל אוֹמֵר תְּרַבָּה,
וְשִׁאֲנוּ הַגִּיל אוֹמֵר אַחַת.
תַּנְאִי הִיא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
בְּנֵן שְׁלֵשׁ קְדוּשִׁים אוֹמֵר אַחַת,
וְנִהְיֵהוּ הָעָם לוֹמֵר שְׁלֵשׁ.

20 מֵאֵן נִיהוּ בְּנֵן שְׁלֵשׁ קְדוּשִׁים?
רַבִּי מְנַחֵם בַּר סִימַאי.
וְאֵמַי קְרוּ לִיהּ בְּנֵן שְׁלֵשׁ קְדוּשִׁים?
הִלָּא אִסְתַּכַּל בְּצוּרְתָא דְּזוּזָא.
25 שְׁלַח לִיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר אִידִי:
חֲנַנְיָא אָתִי אוֹמֵר אַחַת,
וְלִית הַלְכָתָא כְּנֻתִיהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:
30 הַמְבַדִּיל צְרִיף שִׁיאֲמַר מַעֲיֵן הַבְּדִלוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה.
מִיִּתְיָבִי:
סֵדֵר הַבְּדִלוֹת הֵיאָךְ?

אומר:

"תמבדיל בין קדש לחול,

בין אור לחשך,

בין ישראל לעמים,

5 ובין יום השביעי לששת ימי המעשה,

בין טמא לטהור,

בין הים לתרבה,

בין מים העליונים למים התחתונים,

בין פהנים ללויים וישראלים",

10 וחותם בסדר בראשית.

נאחרים אומרים:

ביוצר בראשית.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

חותם "מקדש ישראל".

15 ואם איתא תא בין הים לתרבה, לא כתיבא ביה הבדלה!

סמי מפאן בין הים לתרבה.

אי הכי, בין יום השביעי לששת ימי המעשה נמי,

מעין חתימה הוא!

בצר תדא וליכא שבע.

20 אמרי:

פהנים לויים וישראלים תרי מלי נינהו:

בין לויים לישראלים, דכתיב:

"בעת תהיא הבדיל יי את שבט הלוי";

בין הפהנים ללויים, דכתיב:

25 "בני עמרם אתרן ומשה ניבדל אתרן לתקדישו קדש קדשים".

מחתם מאי חתים?

רב אמר:

"מקדש ישראל".

30 ושמואל אמר:

"תמבדיל בין קדש לחול".

לייט עלה אפני ואיתימא רב יוסף אהא דרב.

תָּנָא מִשְׁמִיּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא:
כָּל הַחוֹתָם "מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַמִּבְדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל",
מֵאַרְיִכִין לוֹ יָמִיו וְשָׁנוּתָיו. [קד:]
וְלִית הַלְכָתָא כְּנֻתִיה.

5

עוֹלָא אֶקְלַע לְפִמְבְּדִיתָא.
אָמַר לִיה רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק בְּרִיָּה:
זֵיל, אִמְטִי לִיה כַּלְפֵּלָה דְפִירֵי וְחֲזִי הֵיכִי אֲבָהִיל.
לָא אַזְל, שְׁדַר לִיה לְאַבְיִי.
כִּי אַתָּא אֲבִיִי אָמַר לִיה:

10

הֵיכִי אָמַר?
אָמַר לִיה:
"בְּרוּךְ הַמִּבְדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל".
אָמַר:

15

וְתוּ לָא?
אַתָּא לְקַמִּיָּה דְאַבּוּהָ, אָמַר לִיה:
הֵיכִי אָמַר?
אָמַר לִיה:

20

אַנָּא לָא אַזְלִי, אַנָּא שְׁדַרְתִּיָּה לְאַבְיִי וְאָמַר לִי:
"הַמִּבְדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל".
אָמַר לִיה:
רַבְרַבְנוּתִיָּה דְהָמַר וְסַרְרוּתִיָּה דְהָמַר גְּרָמָא לִיה לְמַר,
דְּלָא תִימָא שְׁמַעְתִּיָּה מִפּוּמִיָּה.

25

מִיִּתְיָבִי:
כָּל הַבְּרָכוֹת כְּלָן,
פּוֹתַת בְּ"בְרוּךְ" וְחוֹתָם כְּהֵן בְּ"בְרוּךְ",
חוּץ מִבְּרַכַּת מְצוּוֹת וּבְרַכַּת הַפְּרוֹת,
וּבְרַכַּת הַסְּמוּכָה לְחֻבְרָתָהּ,
וּבְרַכַּת אַחְרוּנָה שְׁבַקְרִית שְׁמַע,
שְׂיֵשׁ מֵהֵן פּוֹתַת בְּ"בְרוּךְ" וְאִין חוֹתָם בְּ"בְרוּךְ",
וְיֵשׁ מֵהֵן שְׁחוֹתָם בְּ"בְרוּךְ" וְאִין פּוֹתַת בְּ"בְרוּךְ".

30

וְהַטּוֹב וְהַמְּטִיב פּוֹתַח בְּ"כְרוּךְ" וְאֵינוֹ חוֹתֵם בְּ"כְרוּךְ". [קה].

קְשִׁיָּא לְעוֹלָא !

אָמַר לָךְ עוֹלָא :

הָא נְמִי כְּבִרְפַת הַמְּצוּוֹת דְּמִיָּא.

5 בְּרַפַת הַמְּצוּוֹת, מָאִי טַעְמָא ?

מְשׁוּם דְּהוּדָאָה הִיא.

הָא נְמִי הוּדָאָה הִיא !

רַב חֲנִינְיָא פֵּר שְׁלֵמְיָא וְתַלְמִידֵי דְרַב הוּוּ יְתִבִי בְּסַעוּדָתָא,

וְקֵאִי עָלֵיהוּ רַב הַמְּנוּנָא סָבָא.

10 אָמְרוּ לֵיהּ :

"זִיל תְּזִי אִי מְקַדִּישׁ יוֹמָא, נְפָסִיק וְנִקְבְּעִיה לְשַׁבְּתָא."

אָמַר לְהוּ :

"לֹא צְרִיכִיתוּ, שַׁבְּתָא קְבֻעָה נְפִשָׁה, דְּאָמַר רַב :

כָּשֵׁם שְׁהַשְׁבַּת קוֹבְעַת לְמַעְשָׂר,

15 כְּךָ שַׁבַּת קוֹבְעַת לְקַדוּשׁ."

סְבוּר מְנַה, כִּי הִכִּי דְקְבֻעָה לְקַדוּשׁ, כְּךָ קְבֻעָה לְהַבְּדֵלָה.

אָמַר לְהוּ רַב עֲמָרָם :

"הִכִּי אָמַר רַב :

לְקַדוּשׁ קוֹבְעַת, וְלֹא לְהַבְּדֵלָה קוֹבְעַת."

20 וְהִנֵּי מְלִי לְעֻנְיָן מִפְּסֶק דְּלֹא מִפְּסֻקִינָן,

אֲבָל אֶתְחוּלִי לֹא מִתְחַלִּינָן ;

וּמִפְּסֶק נְמִי לֹא אָמְרָן אֲלֵא בְּאֶכִּילָה,

אֲבָל בְּשִׁתְיָה, לֹא ;

וּשְׁתִּיָּה נְמִי לֹא אָמְרָן אֲלֵא בְּחִמְרָא וְשִׁכְרָא,

25 אֲבָל מִיָּא, לִית לָן בַּהּ.

וּפְלִיגָא דְרַב הוּנָא,

דְרַב הוּנָא חֲזִייה לְהֵהוּא גְבַרָא דְשִׁתָּה מִיָּא קֳדָם הַבְּדֵלָה,

אָמַר לֵיהּ :

"לֹא מִסְתְּפִי מִרְּמַאסְפָּרָה ?

30 דְּתִנָּא מְשֻׁמִּיה דְרַבִּי עֲקִיבָא :

כָּל הַטּוֹעִים כְּלוּם קֳדָם שְׂיִבְדִיל, מִיתְּתוּ בְּאֶסְפָּרָה."

רַבִּנָּן דְּבִי רַב אֲשִׁי לֹא קִפְדִי אֲמִיָּא.

בַּעַא מַנִּיה רַבִּינָא מַרְב נַחְמָן פֵּר יַצְתָּק:

מִי שְׁלֵא קִדְש בְּעֶרְב שַׁבַּת,

מַהוּ שְׁיִקְדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ?

אָמַר לִיה:

5

מִדְאָמְרִי בְּנֵי רַבִּי חַיָּא:

”מִי שְׁלֵא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת,

מִבְּדִיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשַּׁבַּת כְּלוּ,”

הָכָא נְמִי, מִי שְׁלֵא קִדְש בְּעֶרְב שַׁבַּת

מִקְדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ.

10

אֶתִּיבִיה:

לִילֵי שַׁבַּת וְלִילֵי יוֹם טוֹב,

יֵשׁ בְּהֵן קִדְשָׁה עַל הַכּוֹס

וְיֵשׁ בְּהֵן הַזְּכָרָה בְּבִרְכַּת הַמְּזוּן.

שַׁבַּת וְיוֹם טוֹב,

15

אֵין בְּהֵם קִדְשָׁה עַל הַכּוֹס

וְיֵשׁ בְּהֵן הַזְּכָרָה בְּבִרְכַּת הַמְּזוּן.

וְאִי סְלָקָא דַּעְתָּךְ,

מִי שְׁלֵא קִדְש בְּעֶרְב שַׁבַּת מִקְדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ,

שַׁבַּת וְיוֹם טוֹב נְמִי מִשְׁפַּחְתָּךְ לְהוּ דִּישׁ בְּהֵן קִדְשָׁה עַל הַכּוֹס,

20

דְּאִי לָא קִדְשׁ מֵאַרְתָּא, מִקְדֵּשׁ לְמַתָּר.

אָמַר לִיה:

דְּאִי לָא קַתְּנִי.

אֶתִּיבִיה:

כְּבוֹד יוֹם וּכְבוֹד לַיְלָה, כְּבוֹד יוֹם קוֹדֵם.

25

וְאִם אֵין לוֹ אֶלְא כּוֹס אֶתְד,

אוֹמֵר עָלָיו [קָה:] קִדְוֵשׁ הַיּוֹם,

מִפְּנֵי שְׁקִדְוֵשׁ הַיּוֹם קוֹדֵם לְכְבוֹד יוֹם.

וְאִם אֵינְתָא, לְשִׁבְקִיהָ עַד לְמַתָּר וְלַעֲבִיד בֵּיה תַרְתִּי!

אָמַר לִיה:

30

תְּבִיבָה מְצוּה בְּשַׁעְתָּה.

וְמִי אָמְרִינָן ”תְּבִיבָה מְצוּה בְּשַׁעְתָּה“? וְהָא תַנְיָא:

הַנְּכַנְס לְבִיתוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת,

מְבַרֵךְ עַל הַיַּיִן וְעַל הַמֵּאוֹר וְעַל הַבְּשָׂמִים,
וְאַחַר כֵּן אוֹמֵר הַבְּדִילָה עַל הַכּוֹס.
וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד,
מְנִיחוֹ עַד לְאַחַר הַמְּזוּן וּמְשַׁלְּשֵׁן כֵּלָן לְאַחֲרָיו.

5 וְלֹא אֶמְרִינֵן חֲבִיבָה מְצֻנָה בְּשַׁעֲתָהּ.
אָמַר לִיה:

אָנָּה לָּא חֲפִימָא אָנָּה, וְלֹא חוֹזָאָה אָנָּה, וְלֹא יַחֲדָאָה אָנָּה,
אֶלָּא גְמֻרָנָא וְסֻדְרָנָא אָנָּה,
וְכֵן מוֹרִין בְּבֵי מְדַרְשָׁא כְּוֹתֵי.

10 שְׂאֲנִי לָן בֵּין עֵיּוּלֵי יוֹמָא לְאַפּוֹקֵי יוֹמָא,
עֵיּוּלֵי יוֹמָא,

כֹּל כַּמָּה דְּמַקְדָּמִינֵן לִיה עֲדִיף וּמְחַבְּבִינֵן לִיה,
אַפּוֹקֵי יוֹמָא,

מְאַחֲרִינֵן לִיה פִּי הֵיכִי דְּלֹא לְהָוֵי עֲלֵן כְּטוֹנָא.

15 שְׁמַע מְנָה מִיָּהָא מְתַנִּיתָא תְּמַנִּי:
שְׁמַע מְנָה:

הַמְּבַדִּיל בְּתַפְלָה צְרִיף שְׂיַבְדִּיל עַל הַכּוֹס,
וּשְׁמַע מְנָה:

בְּרַכָּה טְעוּנָה כּוֹס,

20 וּשְׁמַע מְנָה:

כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה צְרִיף שְׁעוֹר,

וּשְׁמַע מְנָה:

הַמְּבַרֵךְ צְרִיף שְׂיִטְעֵם,

וּשְׁמַע מְנָה:

25 טְעָמוֹ פְּגָמוֹ,

וּשְׁמַע מְנָה:

טְעָם מְבַדִּיל, [קו].

וּשְׁמַע מְנָה:

אוֹמֵר שְׁתֵּי קַדְשוֹת עַל כּוֹס אֶחָד,

30 וּשְׁמַע מְנָה:

בֵּית שְׂמַאי הִיא וְאַלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה.

רַב אֲשֵׁי אָמַר:

"טעמו פגמו"ן "כוס של ברכה צריך שיעור" חדא מלתא היא,

והכי קאמר:

מאי טעמא טעמו פגמו?

משום הכוס של ברכה צריך שיעור.

5

רבי יעקב בר אידי קפיד אחצבא פגימא.

רב אידי בר שישא קפיד אפסא פגימא.

מר בר רב אשי קפיד אפלו אחביתא פגימתא.

תנו רבנן:

10

"זכור את יום השבת לקדשו"

זכרהו על היין.

אין לי אלא ביום, בלילה מניין?

תלמד לומר "זכור את יום השבת לקדשו".

"בלילה מניין"!

15

אדרבה, עקר קדושא בלילה הוא קדיש,

הכי קדיש, תחלת יומא בעי לקדושי!

ותו, "בלילה מניין, תלמד לומר זכור את יום",

תנא מהדר אלילה וקא נסיב ליה קרא דיממא!

הכי קאמר:

20

"זכור את יום השבת לקדשו"

זכרהו על היין בכניסתו;

אין לי אלא בלילה, ביום מניין?

תלמד לומר "זכור את יום השבת"

25

ביום מאי מברך?

אמר רב יהודה:

"בורא פרי הגפן".

רב אשי אקלע למחזא, אמרו ליה:

"לקדיש לן מר קדושא רבה!"

30

יהבו ליה.

סבר, מאי ניהו קדושא רבה?

אמר, מפדי כל הברכות פלן,

בורא פרי הגפן אמרי ברישא.
אמר "בורא פרי הגפן" ואגיד ביה.
חזייה ליהווא סבא דגחין ושתי.
קרי אנפשיה "החכם עיניו בראשו".

5

אמרי בני רבי חיא,
מי שלא הבדיל במוצאי שבת,
מבדיל והולך בכל השבת פלו.
ועד כמה?

10

אמר רבי זירא:
עד רביעי בשבת.
כי הא דיתיב רבי זירא קמיה דרב אסי,
ואמרי לה רב אסי קמיה דרבי יוחנן,
ויתיב וקאמר:
לענין גטין,

15

חדא בשבתא, תרי ותלתא, בתר שבתא,
ארבעא וחתמשא ומעלי יומא, קמי שבתא.
אמר רבי יעקב בר אידי:
אבל לא על האור.

20

אמר רב ברוך אמר רב: [קו]:
הנוטל זדיו לא יקדש.
אמר להו רב יצחק בר שמואל בר מרתא:
אפתי לא נח נפשיה דרב, שכחינן לשמעתייה!
זמנין סגיאין הנה קאימנא קמיה דרב,
זמנין דתביבא עליה רפתא, מקדש ארפתא,
זמנין דתביבא ליה חמרא, מקדש אחמרא.
אמר רב הונא אמר רב:

25

טעם, אינו מקדש.
בעא מניה רב חנא בר חיננא מרב הונא:
טעם, מהו שיבדיל?
אמר ליה:

30

אָנִי אֹמֵר: טַעַם, מְבַדִּיל,
וְרַב אָסִי אָמַר: טַעַם, אֵינּוּ מְבַדִּיל.

5 רַב יְרֵמְיָה בֵּר אַבָּא אֶקְלַע לְבֵי רַב אָסִי.
אֲשַׁתְּלִי וְטַעֲמִים מִיָּדִי.
יְהָבוּ לִי פָסָא וְאַבְדִּיל.
אָמְרָה לִי דְבִיתָהּוּ:
וְהָא מָר לָא עֲבִיד הַכִּי!
אָמַר לָהּ:
10 שְׂבָקִיָּה, כְּרַבִּיָּה סְבִירָא לִיָּה.

אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר שְׂמוּאֵל:
טַעַם, אֵינּוּ מְקַדֵּשׁ; טַעַם, אֵינּוּ מְבַדִּיל.
וְרַבָּה אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר שְׂמוּאֵל:
15 טַעַם, מְקַדֵּשׁ, וְטַעַם, מְבַדִּיל. [קו].
אָמַר רַבָּא:
הִלְכְתָּא,

טַעַם, מְקַדֵּשׁ, וְטַעַם, מְבַדִּיל.
וּמִי שְׁלֵא קֻדֵּשׁ בְּעֶרְבַּ שְׁבֻתָּהּ,
20 מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ עַד מוֹצָאֵי שְׁבֻתָּהּ.
מִי שְׁלֵא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שְׁבֻתָּהּ,
מְבַדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַשְּׁבֻתָּה כְּלוּ.

אָמִימָר פְּתַח לָהּ לְהָא שְׂמַעְתָּא דְרַבָּא בְּהָאֵי לִישְׁנָא:
25 אָמַר רַבָּא:
הִלְכְתָּא,

טַעַם, מְקַדֵּשׁ; טַעַם, מְבַדִּיל.
מִי שְׁלֵא קֻדֵּשׁ בְּעֶרְבַּ שְׁבֻתָּהּ,
מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ.
30 מִי שְׁלֵא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שְׁבֻתָּהּ,
מְבַדִּיל וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ.

אמר לי היה מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי:

זמנא חדא אקלע אממר לאתרין ולא הנה לן חמרא.

איתינא ליה שכרא ולא אבדיל ובת טות.

למחר טרתין ליה ואיתינא ליה חמרא,

ואבדיל וטעים מידי.

לשנה תו אקלע לאתרין.

לא הנה לן חמרא, איתינא שכרא.

אמר:

אי הכי, חמר מדינה הוא.

אבדיל וטעים מידי.

שמע מנה תלת:

שמע מנה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הפוס,

ושמע מנה אסור לו לאדם שיאכל קדם שיבדיל,

ושמע מנה מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת פלו.

בעא מניה רב הונא מרב חסדא:

מהו לקדושי אשכרא?

אמר:

השתא, ומה פורזימא ותאיני ואסני,

דבעאי מניה מרב, ורב מרבי חיא ורבי חיא מרבי,

ולא פשט ליה,

שכרא מפעיא!

סבור מנה: קדושי הוא דלא מקדשינן עלויה,

אבל אבדולי מבדלינן.

אמר להו רב חסדא:

תכי אמר רב:

כשם שאין מקדשין עליו, כך אין מבדילין עליו.

אתמר נמי:

אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל:

כשם שאין מקדשין עליו, כך אין מבדילין עליו.

לוי שדר ליה לרבי שכרא בר תליסר מגאגיי.

טעמיה, הנה בסים טובא. אמר:

כגון זה ראוי לקדש עליו,
ולומר עליו כל שירות ותשבחות שבְּעוֹלָם.
בְּלִילְיָא צְעָרִיָּה. אָמַר:

מִיִּסְרָן וּמִפִּיס!

5

אָמַר רַב יוֹסֵף:

אָדוּר בְּרַבִּים דְּלָא אֲשַׁתִּי שְׂכָרָא.

אָמַר רַבָּא:

אֲשַׁתִּי מִי זוּרִיוֹן, וְלָא אֲשַׁתִּי שְׂכָרָא.

וְאָמַר רַבָּא:

10

תְּהוּי שְׁקִיּוּתִיָּה שְׂכָרָא, מֵאֵן דְּמִקְדֵּשׁ אֲשַׂכְרָא.

רַב, אֲשַׁפְחִיָּה רַב הוּנָא דְקֵדִישׁ אֲשַׂכְרָא.

אָמַר לִיָּה:

שְׂרִי אַבָּא לְמִקְנֵי אִסְתִּירִי מִשְׂכָּרָא.

15

תְּנוּ רַבָּנָן:

אֵין מְקַדְּשִׁין אֵלָא עַל הַיַּיִן,

וְאֵין מְבָרְכִין אֵלָא עַל הַיַּיִן.

אֵטוּ אֲשַׂכְרָא וְאִמְיָא, מִי לָא מְבָרְכִין עַלֵיהוּ

”שֶׁהַפֶּל נִהְיָה בְּדָבְרוֹ”?

20

אָמַר אַבְיִי:

הָכִי קָאָמַר:

אֵין אוֹמְרִים ”הָבֵא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרְךָ!” אֵלָא עַל הַיַּיִן.

תְּנוּ רַבָּנָן:

25

אֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשְּׂכָר.

מִשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַ רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרוּ:

מְקַדְּשִׁין מְטַעֲיֵמַת יַיִן כָּל שֶׁהוּא.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַ יְהוּדָה אוֹמַר:

מְלֵא לְגִמְא.

30

אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב,

וְכֵן תְּנִי רַב גִּהֵל דְּמֵן נְרֵשׁ:

הַמְקַדֵּשׁ וְטָעַם מְלֵא לְגִמְא, יֵצֵא,

וְאִם לֹא, לֹא יֵצֵא.

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:

אֲנֵי תִּינָא לֵה לֹא גְדוּל בַּר מְנַשֵּׁי אֻלֵּא גְדוּל בַּר מְנִיּוּמֵי
אֵלֵּא גְדוּל סְתָמָא.

5

לְמַאי נִפְקָא מִנָּה?

לְמַרְמָא דִּידֵיהּ אֲדִידֵיהּ.

סְמוּךְ לַמְּנַחָה.

10

אֲבַעֲיָא לְהוּ:

סְמוּךְ לַמְּנַחָה גְדוּלָה תַּנּוּ,

אוּ דְלִמָּא סְמוּךְ לַמְּנַחָה קִטְנָה תַּנּוּ?

סְמוּךְ לַמְּנַחָה גְדוּלָה תַּנּוּ, וּמְשׁוּם פְּסַח,

דְּלִמָּא אֲתֵי לְמַמְשֵׁךְ [קז:] וְאֲתֵי לְאֲמַנּוּעֵי מְלַמְעֵבַד פְּסַחָא;

15

אוּ דְלִמָּא סְמוּךְ לַמְּנַחָה קִטְנָה תַּנּוּ, וּמְשׁוּם מִצָּה,

דְּלִמָּא אֲתֵי לְמִיכְלָה לְמִצָּה אֲכִילָה גִּסָּה?

אָמַר רַבִּינָא:

תָּא שְׁמַע:

אֲפֵלוּ אֲגָרִיפּוּס הַמְּלֵךְ,

20

שָׁהוּא רְגִיל לְאָכַל בְּתַשְׁע שְׁעוֹת,

אוּתוּ הַיּוֹם לֹא יֵאכַל עַד שְׁתַּחֲשֵׁךְ.

אִי אָמַרְתָּ, בְּשִׁלְמָא, סְמוּךְ לַמְּנַחָה קִטְנָה תַּנּוּ,

הִינּוּ רַבּוּתֵיהּ דְּאֲגָרִיפּוּס;

אֵלֵּא אִי אָמַרְתָּ סְמוּךְ לַמְּנַחָה גְדוּלָה תַּנּוּ,

25

מַאי רַבּוּתֵיהּ דְּאֲגָרִיפּוּס? חַל אֲסוּר עָלֶיהּ מַעַקְרָא!

אֵלֵּא סְמוּךְ לַמְּנַחָה קִטְנָה תַּנּוּ.

סוּף סוּף מַאי רַבּוּתֵיהּ דְּאֲגָרִיפּוּס? הָא מְטָא לִיהּ זְמַן אֲסוּרָא!

מַהוּ דְּתִימָא,

תַּשְׁע שְׁעוֹת לְאֲגָרִיפּוּס כְּאַרְבַּע שְׁעוֹת הֵיכָן דְּמִי.

30

קָא מְשִׁמַּע לָן.

אמר רב אסי:

אבל מטביל הוא במיני תרגימא.

רבי יצחק מטביל בירקי.

תניא נמי הכי:

5 השמש מטביל בבני מעין ונותנן לפני האורחים.

ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר:

“גירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים”.

רבא הוה שתי חמרא פלי מעלי יומא דפסקא,

כי היכי דנגרריה ללביה דגכול מצה טפי לאורתא.

10 אמר רבא:

מנא אמינא לה דחמרא מגרר גריר?

דתנן: [קח.]

בין הכוסות הללו, אם רצה לשתות, ישתה;

בין שלישי לרביעי, לא ישתה.

15 ואי אמרת מסעד סעיד, אמאי ישתה?

הא קא אכיל למצה אכילה גסה!

אלא שמע מנה מגרר גריר.

רב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסקא.

20 גימא קא סבר רב ששת,

סמוך למנחה גדולה תנן, ומשום פסקא הוא,

הלמא ממשיך ואתי לאמנועי מלמעבר פסקא הוא,

וסבר לה פי הא

דאמר רבי אושעיא אמר רבי אליעזר:

25 מכשיר היה בן בתירא

בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר לשמו.

ומצפרא זמן פסקא הוא,

דכלי יומא תזי לפסקא, דסבר:

בין הערבים בין ערב דאתמול לערב דהאינדא.

30 אמרי:

לא, שאני רב ששת, דאסתניס הנה,

דאי טעים בצפרא מידי,

לְאוֹרֶתָא לָא הָוָה מְהַנִּי לִיה מִיכְלָא.

וְנֶאֱפְלוּ עָנִי שְׂבִי שְׂרָאֵל לָא יֵאכַל עַד שְׂיָסֵב.

5

אֲתָמֵר:

מַצָּה צְרִיף הֶסְבָּה, מְרוֹר אֵין צְרִיף הֶסְבָּה.
יֵין,

אֲתָמֵר מִשְׁמִיָּה דְרַב נַחְמָן:
צְרִיף הֶסְבָּה,

10

וְאֲתָמֵר מִשְׁמִיָּה דְרַב נַחְמָן:
אֵין צְרִיף הֶסְבָּה.

וְלָא פְּלִיגִי,

הָא בְּתַרְתֵּי כְּסִי קִמְאִי,

הָא בְּתַרְתֵּי כְּסִי בְּתַרְאִי.

15

אֲמַרִי לֵה לְהֵאִי גִיסָא וְאֲמַרִי לֵה לְהֵאִי גִיסָא;

אֲמַרִי לֵה לְהֵאִי גִיסָא, תְּרִי כְּסִי קִמְאִי בְּעוּ הֶסְבָּה,
דְּהֶשְׁתָּא הוּא דְקָא מִתְחַלָּא לֵה תְרוּת,

תְּרִי כְּסִי בְּתַרְאִי לָא בְּעוּ הֶסְבָּה, מֵאִי דִהְוָה הָוָה;
וְאֲמַרִי לֵה לְהֵאִי גִיסָא,

20

אֲדַרְבָּה, תְּרִי כְּסִי בְּתַרְאִי בְּעוּ הֶסְבָּה,

תְּהִיא שְׁעֵתָא דְקָא הוּיָא תְרוּת,

תְּרִי כְּסִי קִמְאִי לָא בְּעוּ הֶסְבָּה,

דְּאֶפְתִּי עֲבָדִים הֵיִינוּ קְאָמֵר.

הֶשְׁתָּא דְאֲתָמֵר תְּכִי וְאֲתָמֵר תְּכִי,

25

אִידִי וְאִידִי בְּעוּ הֶסְבָּה.

פְּרַקְתֵּן לָא שְׁמִיָּה הֶסְבָּה.

הֶסְבַת יְמִין לָא שְׁמָה הֶסְבָּה.

וְלָא עוּד, אֲלָא שְׁמָא יְקָדִים קְנָה לְנִשְׁט וְיָבֵא לִיהִי סְכָנָה.

30

אֲשָׁה אֲצֵל בְּעֵלָה לָא בְּעֵיָא הֶסְבָּה,

וְאִם אֲשָׁה חֲשׁוּבָה הִיא, צְרִיכָה הֶסְבָּה.

בְּן אֲצֵל אָבִיו בְּעֵי הֶסְבָּה.

אבעיא להו:

תלמיד אצל רבו מאי?

תא שמע, דאמר אביי:

5 פי הוינן בי מר, זגינן אברכי דהדדי;
פי אתינן לגי רב יוסף, אמר לן:
לא צריכיתו, מורא רבך כמורא שמים.
מיתיבי:

עם הפל אדם מסב,

10 נאפלו תלמיד אצל רבו.

פי תניא הדיא, בשוליא דנגרי.

אבעיא להו:

שמש מאי?

15 תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי:
השמש שאכל כזית מצה כשהוא מסב, יצא.
מסב, אין, לא מסב, לא.
שמע מנה, בעי הסבה.
שמע מנה.

20

נאמר רבי יהושע בן לוי:

נשים חיבות בארבעה פוסות הללו, [קח]:

שאף הן היו באותו הנס.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

25 ארבעה פוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת פוס יפה.
שתאן חי, יצא; שתאן בבת אחת, יצא.
השקה מהן לבניו ולבני ביתו, יצא.
"שתאן חי, יצא",

אמר רבא:

30 ידי יין יצא, ידי תרות לא יצא.
"שתאן בבת אחת",

רב אמר:

יְדֵי יַיִן יֵצֵא, יְדֵי אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת לֹא יֵצֵא.

"הִשְׁקָה מִהֵן לְבָנָיו וְלְבָנֵי בֵיתוֹ, יֵצֵא",

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:

וְהוּא דִּיאֲשַׁתֵּי רַבָּא דְּכֶסָּא.

מִיתִיבֵי:

5

אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת תִּלְלוּ, צְרִיף שְׂיֵהָא בְּהֵן כְּדֵי רַבִּיעִית,

אֶחָד חַי וְאֶחָד מְזוּג, אֶחָד חֲדָשׁ וְאֶחָד יֶשֶׁן.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:

צְרִיף שְׂיֵהָא בּוּ טַעַם וּמִרְאָה יַיִן.

10

קִתְּנֵי מִיֵּהַת "כְּדֵי רַבִּיעִית" וְאֵת אֲמַרְתָּ "כּוֹס יָפֵה"!

אָמַרִי:

אִידֵי וְאִידֵי חַד שְׁעוּרָא הוּא.

מֵאֵי "כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֵה" דְּקָאָמַר?

לְכָל חַד וְחַד, דְּהִגּוּי לְהוּ כְּלֵהוּ רַבִּיעִית.

15

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:

צְרִיף שְׂיֵהָא בּוּ טַעַם וּמִרְאָה.

אָמַר רַבָּא:

מֵאֵי טַעַמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה?

20

דְּכִתִּיב:

"אֵל תֵּרָא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם".

תְּנוּ רַבָּנִין:

תִּכְל חֲבִיבִין בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת תִּלְלוּ,

25

אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים וְאֶחָד תִּינוּקוֹת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

וְכִי מָה תּוֹעֵלַת יֵשׁ לְתִינוּקוֹת בֵּינֵן?

אֵלָא מְחַלְקִין לְהֵן [ק.ט.] קְלִיּוֹת וְאַגּוּזִין בְּעֶרְב פֶּסַח,

כְּדֵי שְׁלֹא יִישְׁנוּ, וְיִשְׁאַלוּ.

30

אָמְרוּ עֲלֵיו עַל רַבִּי עֲקִיבָא,

שְׁהָיָה מְחַלֵּק קְלִיּוֹת וְאַגּוּזִין לְתִינוּקוֹת בְּעֶרְב פֶּסַח,

כְּדֵי שְׁלֹא יִישְׁנוּ, וְיִשְׁאַלוּ.

תנ"א:

רבי אליעזר אומר:

חוטפין מצות בלילי פסחים,

בשביל תינוקות שלא ישנו.

5

תנ"א:

אמרו עליו על רבי עקיבא:

מיקמו לא אמר "הגיע עת לעמוד" בבית המדרש,

חוץ מערבי פסחים וערב יום הכפורים.

בערב פסח, בשביל תינוקות כדי שלא ישנו,

וערב יום הכפורים, כדי שיאכילו את בניהם.

10

תנו רבנן:

חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר:

"ושמחת בחגך".

במה משמחים? ביין.

רבי יהודה אומר:

אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן.

אנשים בראוי להם, ביין, ונשים במאי?

15

20

תני רב יוסף:

בבבל, בבגדי צבעונין,

בארץ ישראל, בבגדי פשתן מטהצין.

תנ"א:

רבי יהודה בן בתירא אומר:

בזמן שביית המקדש קים, אין שמחה אלא בפשר, שנאמר:

"וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני יי אלהיך".

ועכשיו שאין בית המקדש קים, אין שמחה אלא ביין, שנאמר:

"ויין ישמח לבב אנוש".

אמר רבי יצחק:

25

30

קסטא דמוריסא דהנות בצפורי,

היא הנות פמין לוגא דמקדשא,

ובה משערין רביעית של פסח.

אמר רבי יוחנן:

תמניתא קדמיתא דהנות בטבריא הנות יתרה על דא רבעא,
ובא משערין רביעית של פסח.

אמר רב חסדא:

5 רביעית של תורה אצבעים על אצבעים,
ברום אצבעים וחצי אצבע וחמש אצבע.

כדתניא:

”ורחץ במים את כל בשרו”,

שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים;

10 ”במים”,

במי מקנה;

”את כל בשרו”,

מים שכל גופו עולה בהן.

וכמה הן? [קט:]

15 אמה על אמה ברום שלש אמות.

ושערו חכמים שעור מי מקנה ארבעים סאה.

אמר רב אשי:

אמר לי רבין בר חיננא:

שלחן של מקדש, של פרקים הנה,

20 דאי סלקא בעתה הדוקי הנה מתבק,

אמתא באמתא היכי מטבליה?

מאי קושיא? דלמא ביים שעשה שלמה הנה מטביל ליה,

דתני רבי חיא:

ים שעשה שלמה מחזיק מאה וחמשים מקנה טהרה.

25

ולא יפתחו לו מארבעה.

היכי מתקני רבנן מידי דאתי בה לידי סכנה? וקתניא:

לא יאכל אדם תרי, ולא ישתה תרי,

30 ולא יקנח תרי, ולא יעשה צרכיו תרי.

אמר רב נחמן:

אמר קרא:

”ליל שמורים”,

ליל המשמר ובא מן המזיקין.

רבא אמר:

כוס של ברכה מצטרף לטובה ואינו מצטרף לרעה.

5

רבינא אמר:

ארבעה כסי תקינו רבנן דרף חרות,

כל תד ותד [קי.] מצנה באפי נפשה הוא.

”לא יעשה צרכיו תרי”, אמאי? נמלך הוא!

אמר אביי:

10

הכי קאמר:

לא יאכל תרי וישתה תרי,

ולא יעשה צרכיו אפלו פעם אחת,

הלמא חליש ומתרע.

15

תנו רבנן:

שותה כפלים, המו בראשו.

אמר רב יהודה:

אימתי? בזמן שלא ראה פני השוק,

אבל ראה פני השוק, הרשות בידו.

20

אמר רב אשי:

חזינא ליה לרב חנניא בר ביבי,

האכל כסא, הנה נפיק וחוזי אפי שוקא.

ולא אמרן אלא לצאת לדרך, אבל בביתו לא.

אמר רבי זירא:

25

ולישן כלצאת לדרך דמי.

אמר רב פפא:

ולצאת לבית הכסא כלצאת לדרך דמי.

ובביתו לא!

והא רבא מני פשוירי,

30

ואביי, כי שתי תד כסא,

מנקטא ליה אמיה תרי כסי בתרי ידה.

ורב נחמן בר יצחק, כי הנה שתי תרי כסי,

מִנְקֹט לִיָּה שְׁמַעִיָּה חַד כְּסָא ;

חַד כְּסָא, מִנְקֹט לִיָּה תְרִי כְסִי בַתְרִי יְדִיָּה !

אַדָּם חָשׁוּב שְׂאָנִי.

אַמֵּר עוֹלָא :

5

עֲשֶׂרָה כּוֹסוֹת, אֵין בְּהֶם מְשׁוּם זּוּגוֹת.

עוֹלָא לְטַעֲמִיָּה, דְּאַמֵּר עוֹלָא,

וְאַמְרִי לָהּ בְּמַתְנִיתָא תְּנָא :

עֲשֶׂרָה כּוֹסוֹת תְּקִנּוּ חֲכָמִים בְּבֵית הָאָבֶל.

וְאִי סְלָקָא דְעֵתָךְ עֲשֶׂרָה כּוֹסוֹת יֵשׁ בְּהֶן מְשׁוּם זּוּגוֹת,

10

הִיכִי קְיָמִי רַבָּנָן וּמַתְקִנִי מַלְתָּא דְאַתִּי לִידֵי סַכְנָה ?

אַבְל תְּמַנְיָא, יֵשׁ בְּהֶן מְשׁוּם זּוּגוֹת.

רַב חֲסֵדָא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא, דְּאַמְרִי תְּרוּנִיָּהוּ :

”שְׁלוּם”, לְטוֹבָה מַצְטַרְף, לְרַעָה לֹא מַצְטַרְף,

אַבְל שְׂתָא, יֵשׁ בְּהֶן מְשׁוּם זּוּגוֹת.

15

רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאַמְרִי תְּרוּנִיָּהוּ :

”וִיחִנְנָךְ”, לְטוֹבָה מַצְטַרְף, לְרַעָה לֹא מַצְטַרְף,

אַבְל אַרְבַּעָה, יֵשׁ בְּהֶן מְשׁוּם זּוּגוֹת.

אַבְי וְרַבָּא דְּאַמְרִי תְּרוּנִיָּהוּ :

”וִישְׁמְרָךְ”, לְטוֹבָה מַצְטַרְף, לְרַעָה לֹא מַצְטַרְף,

20

וְאַזְדָּא רַבָּא לְטַעֲמִיָּה, דְּרַבָּא אֶפְקִינְהוּ לְרַבָּנָן בְּאַרְבַּעָה כּוֹסוֹת,

אַף עַל גַּב דְּאַתְזֹק רַבָּא בַר לִיּוּאִי,

לֹא חָשׁ לָהּ לְמַלְתָּא, דְּאַמֵּר, הֵהוּא מְשׁוּם דְּאוֹחְבָן בְּפִרְקָא תְּנָה.

אַמֵּר רַב יוֹסֵף :

אַמֵּר לִי יוֹסֵף שִׁידָא :

25

אַשְׁמַדָּאִי מַלְכָּא דְשִׁירֵי מְמַנָּה הוּא אַכְּלָהוּ זּוּגִי,

וּמַלְכָּא לֹא מַקְרִי מְזִיק.

אַכָּא דְּאַמְרִי לָהּ לְהָאִי גִיסָא,

אַדְרַבָּה, מַלְכָּא רַתְחָנָא הוּא, מְאִי דְּבַעֵי עֲבִיד,

שְׁתַּמְלֹךְ פּוֹרֵץ גְּדַר לַעֲשׂוֹת לוֹ דְּרֵךְ וְאֵין מוֹחִין בְּגִדּוֹ.

30

אַמֵּר רַב פִּפְּא :

אַמֵּר לִי יוֹסֵף שִׁידָא :

בַתְרִי קְטְלִינָן, בְּאַרְבַּעָה לֹא קְטְלִינָן.

בארבעה מזקנין;

בתרי, בין בשוגג בין במזיד,

בארבעה במזיד אין, בשוגג לא.

ואי אשתלי ואקרי ונפק, מאי תקנתיה?

5 לנקוט זקפא דיכא דימיניה בידא דשמאליה,

וזקפא דשמאליה בידא דימיניה ונימא הכי:

“אתון ואנא, הא תלתא!”

ואי שמיע ליה דאמר:

“אתון ואנא, הא ארבעה,”

10 גימא ליה:

“אתון ואנא, הא חמשה!”

ואי שמיע ליה דאמר:

“אתון ואנא, הא שתא,”

גימא ליה:

15 “אתון ואנא, הא שבעה!”

הנה עובדא עד מאה וחד, ופקע שידא.

אמר אמיקר:

אמרה לי רישתינהי הנשים כשפניות:

20 האי מאן דפגע בהו בנשים כשפניות, גימא הכי:

תרי חמימי בדיקולא בזיא לפומיכו נשי חרשיתא,

קרח קרתיכי, פרח פרחיכי, [קי:] אבדור תבלוניכי,

פרחא זיקא למוריקא חדתא דנקטיתו, נשים כשפניות,

אדחנני וחננכי, לא אתיתי לגו,

25 השתא דאתיתי לגו, קרחנני וחננכי.

במערכא לא קפדי אזוגי.

רב דימי מנתהדעא קפיד אפלו ארשמא דתביתא.

הנה עובדא, ופקע תביתא.

30 כללא דמלתא:

כל דקפיד, קפדי בהדיה, ודלא קפיד, לא קפדי בהדיה.

ומיהו, למיחש מפעי.

כִּי אַתָּא רַב דִּימֵי אָמַר:

שְׁתֵּי בִיּוֹצִים, וּשְׁתֵּי אֲגוּזִין, שְׁתֵּי קְשׁוּאִין, וְדָבָר אַחֵר,
הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

5 ומִסְתַּפְקָא לְהוּ לְרַבָּנָן מֵאֵי נִיהוּ "דָּבָר אַחֵר",
וְגוּזוּר רַבָּנָן בְּכִלְהוּ זוּגֵי מִשׁוּם דָּבָר אַחֵר.

וְהָא דְאָמְרֵן "עֲשֶׂרָה, תְּמַנְיָא, שֵׁתָא, אַרְבַּעָה, אֵין בְּהֵן מִשׁוּם זוּגֵי",
לֹא אָמְרֵן אֵלָא לְעִנְיָן מְזִיקִין,

אֲבָל לְעִנְיָן כְּשָׁפִים, אֲפִלוּ טוֹבָא נְמִי חִיְשִׁינָן.
10 כִּי הָא דְהֵהוּא גְבָרָא דְגִרְשָׁה לְדְבִיתָהּ,
אֲזִלָּה אֲנָסִיבָה לְחַנּוּאָה.

כָּל יוֹמָא, הָוָה אָזִיל וְשְׁתֵּי חֲמֵרָא.

הֵנָּת קָא עֲבָדָא לִיהַ כְּשָׁפִים, וְלֹא קָא מְהַנְיָא לַה בֵּיה,
מִשׁוּם דְּהָוָה מְזַדְּהָר בְּנַפְשֵׁיהּ בְּזוּגֵי.

15 יוֹמָא חַד, אֲשֵׁתֵי טוֹבָא וְלֹא הָוָה יָדַע כַּמָּה שְׁתֵּי.
עַד שִׁתְּסַר, הָוָה צִיל וְאִזְדְּהָר בְּנַפְשֵׁיהּ,

מִכָּאֵן וְאִילָף לֹא הָוָה צִיל וְלֹא אִזְדְּהָר בְּנַפְשֵׁיהּ.
אִפְקַתִּיהּ בְּזוּגָא.

כִּי הָוָה אָזִיל, גַּם בֵּיה תְּהוּא טִיעָא, אָמַר לִיהַ:

20 "גְּבָרָא קְטִילָא הוּא דְאָזִיל הַכָּא!"
אָזִיל חֲבָקִיָה לְדַקְלָא, צָנָא דַקְלָא וּפְקַע הוּא.

אָמַר רַב עֲוִירָא:

קַעְרוֹת וְכַפְרוֹת, אֵין בְּהֵם מִשׁוּם זוּגוֹת.

25 כְּלָלָא דְמַלְתָּא:

כָּל שְׁגָמְרוּ בִידֵי אָדָם, אֵין בְּהֵן מִשׁוּם זוּגוֹת;
גָּמְרוּ בִידֵי שָׁמַיִם, בְּמַלֵּי מִינֵי דְמִיכָל חִיְשִׁינָן.

חַנוּת, אֵין בְּהֵן מִשׁוּם זוּגוֹת.

נְמָלָף, אֵין בְּהֵן מִשׁוּם זוּגוֹת.

30 אוֹרַח, אֵין בּוּ מִשׁוּם זוּגוֹת.

אֲשָׁה, אֵין בָּהּ מִשׁוּם זוּגוֹת, וְאֵי אֲשָׁה חֲשׁוּבָה, חִיְשִׁינָן.

אָמַר רַב חִינְנָא בְרִיהַ דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:

אספּראַגוס מצטרף לטובה ואין מצטרף לרעה.

אמר רבינא משמיה דרבא:

זוגי לחמרא.

ואמרי לה: זוגי לקלא.

5

אמר רב יוסף:

תרי דחמרא וחד דשכרא לא מצטרף,

תרי דשכרא וחד דחמרא מצטרף.

וסמנא, זה הכלל:

כל המחבר לו מן החמור ממנו, טמא;

10

מן הקל ממנו, טהור.

אמר רב נחמן אמר רב:

תרי מקמי תפא וחד אתפא, מצטרפי;

חד מקמי תפא ותרי אתפא, לא מצטרפין.

מתקיף לה רב משרשיא:

15

אטו אנן לתקוני תפא קא בעינן? לתקוני גברא בעינן,

וגברא הוא המתקן וקאי.

דכלי עלמא,

תרי אתפא וחד לבתר תפא, לא מצטרפי,

כי התיא מעשה דרבה בר נחמני.

20

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כל המזוג מצטרף, [קיא.] חוץ מן המים.

ורבי יוחנן אמר:

אפלו מים.

אמר רב פפא:

25

לא אמרן אלא חמימי לגו קריה וקריה לגו חמימי,

אבל חמימי לגו חמימי וקריה לגו קריה, לא.

אמר ריש לקיש:

ארבעה דברים,

העושה אותן כמו בראשו ומתחייב בנפשו.

30

אלו הן:

הנפנה בין הקל לכתל,

והעובר בין שני הקלים,

והשותה מים שאולין,
והעובר על מים שפוכין, ואפלו שפכתן אשתו בפניו.
הנפנה בין הקל לפתל,
לא אמרן אלא הלית ליה ארבע אמות,
5 אכל אית ליה ארבע אמות, לית לן בה.
וכי לית ליה ארבע אמות,
לא אמרן אלא הליפא דרכא אחריןא,
אכל אפא דרכא אחריןא, לית לן בה.
והעובר בין שני הקלים,
10 לא אמרן אלא הלא פסקתינהו רשות הרבים,
אכל פסקתינהו רשות הרבים, לית לן בה.
השותה מים שאולין,
לא אמרן אלא דשלינהו קטן,
אכל גדול, לית לן בה.
15 ואפלו שלינהו קטן
נמי לא אמרן אלא בשדה, דלא שכיתי,
אכל בעיר השכיתי, לית לן בה.
ואפלו בשדה נמי לא אמרן אלא מיא,
אכל חמרא ושכרא, לית לן בה.
20 והעובר על מים שפוכין,
לא אמרן אלא הלא אפסקינהו עפרא ולא תף בהו רוקא,
אכל אפסקינהו או תף בהו רוקא, לית לן בה.
ולא אמרן אלא הלא עבר עליהו שמשא
ולא עבר עליהו שתין נגרי,
25 אכל עבר עליהו שמשא ועבר עליהו שתין נגרי, לית לן בה.
ולא אמרן אלא הלא רכיב תמרא ולא סיים מסאניה,
אכל רכיב תמרא וסיים מסאניה, לית לן בה.
והני מלי, היכא הליפא למיחש לכשפים,
אכל היכא דאיפא למיחש לכשפים,
30 אף על גב דאיפא כל הני, חישין.
דההוא גברא דרכיב תמרא וסיים מסאניה,
וגמור מסאניה וצוו פרעיה.

תנו רבנן:

שְׁלֹשָׁה אֵין מְמַצְעִין וְלֹא מְתַמַּצְעִין, וְאֵלוּ הֵן:

הַכֶּלֶב, וְהַדֶּקֶל, וְהָאִשָּׁה.

5

וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵף הַחֲזִיר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵף הַנְּחָשׁ.

וְאֵי מְמַצְעִין, מֵאֵי תִקְנֵתִיהָ?

אָמַר רַב פּוּפָא:

נִפְתָּח בַּ"אֵל" וְנִפְסִיק בַּ"אֵל".

אֵי נִמְי, נִפְתָּח בַּ"לֹא" וְנִפְסִיק בַּ"לֹא".

10

הֲנִי בִי תִרֵי דְמַצְעָא לְהוּ אִשָּׁה נְדָה,

אִם תְּחַלֵּל נִדְתָּהּ הִיא, הוֹרְגָתָ אֶחָד מֵהֶן,

אִם סוּף נִדְתָּהּ הִיא, מְרִיבָה עוֹשָׂה בִינֵיהֶן.

מֵאֵי תִקְנֵתִיהָ?

נִפְתָּח בַּ"אֵל" וְנִפְסִיק בַּ"אֵל".

15

הֲנִי תִרֵי נָשִׁי דִיִּתְבֵּן בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים,

תְּדַא בְּהֵאֵי גִיסָא דְשִׁבְלֵיא נִתְדַא בְּאִידָף גִּיסָא,

וּמְכוּנָן אִפִּיהוּ לְהִדְרֵי,

וְדַאֵי בַכְּשָׁפִים עֲסִיקָן.

מֵאֵי תִקְנֵתִיהָ?

20

אֵי אַכָּא דְרָכָא אֶחְרִינָא, לִיזִיל בַּהּ.

וְאֵי לִיכָא דְרָכָא אֶחְרִינָא,

אֵי אַכָּא אָנֵשׁ אֶחְרִינָא בְּהִדְיָה,

נִנְקֵטוּ לִיִּדְיָהוּ בְּתִדְיָהוּ וְנִחְלְפוּ.

וְאֵי לִיכָא אָנֵשׁ אֶחְרִינָא, גִּימָא הֵכִי:

25

"אָגְרַת אֲזֵלְתָּ אִסְיָא בְּלוּסִיָּא דְמִתְקַטְלָן בְּחִיק קָבֵל".

הָאֵי מֵאֵן דְּפָגַע בְּאַתְתָּא בְּעַדְנָא דְסִלְקָא מְטַבִּילַת מִצְנָה,

אֵי אִיהוּ קְדִים וּמְשַׁמֵּשׁ, אֶתְדַא לִיָּה לְדִידְיָה רוּחַ זְנוּנִים,

אֵי אִיהִי קְדָמָה וּמְשַׁמֵּשָׁה, אֶתְדַא לָהּ לְדִידְיָה רוּחַ זְנוּנִים.

מֵאֵי תִקְנֵתִיהָ?

30

לִימָא הֵכִי:

"שִׁפְףָּ בּוּז עַל גְּדִיכִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא דְרָף"

אמר רבי יצחק:

מאי הכתיב:

"גם כי אלף בגי' צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי?"

זה הישן בצל הקל יחידי ובצל לבנה.

5 ובצל הקל יחידי,

לא אמרן אלא הלא נפיל טלא התבריה עלויה,

אבל נפיל טלא התבריה עלויה, לית לן בה.

אלא הא דתניא:

הישן בצל הקל יחידי בתצור, והישן בצל לבנה,

10 דמו בראשו.

היכי דמי?

אי לימא הלא נפיל טלא התבריה עלויה,

אפלו בשדה נמי!

אלא, לאו שמע מנה בתצור,

15 אף על גב דנפיל טלא התבריה עלויה?

שמע מנה.

ובצלה של לבנה,

לא אמרן אלא במערובה, אבל במדנחא, לית לן בה. [קיא:]

האי מאן דמפני אנירדא דדקלא, אחרדא ליה לדידיה רוח פלגא.

20 ורחאי מאן דמצלי רישיה אנירדא דדקלא, אחרדא ליה רוח צנדא.

האי מאן דפסע אדקלא, אי מקטל קטיל, אי אעקר מעקר ומיית.

הני מלי, דלא מנח פרעיה עלויה,

אבל מנח פרעיה עלויה, לית לן בה.

תמשא טלי הו:

25 טלא דדקלא יחידאה,

טלא דכנרא,

טלא דפרתא,

טלא דזרדתא.

אכא דאמרי:

30 אף טלא דארבא וטלא דערבתא.

כללא דמלתא,

כל הנפיש ענפיה, קשי טליה,

וְכַל דְּקָשִׁי סְלוּיָהּ, קָשִׁי טְלִיָּה,
לְבַר מְכָרוּמָשָׂא, אַף עַל גַּב דְּקָשִׁי סְלוּיָהּ לֹא קָשִׁי טְלִיָּה,
דְּאַמְרָה לֵה שִׁידָא לְבָרָה:
"פְּרָחִי נַפְשִׁיךָ מְכָרוּמָשָׂא,
דְּאִיהוּ הוּא דְקָטִיל לְאַבוּךָ וְקָטִיל לְדִידֵיהּ!"

5

אָמַר רַב אֲשִׁי:

חֲזִינָא לְרַב פְּחָנָא דְפָרִישׁ מְכַלְהוּ טְלִי.

דְּבִי פְרָחָא, רוּחִי;

דְּבִי זְרָדְתָא, שִׁידָא;

דְּבִי אַגְרֵי רֶשְׁפִי.

לְמַאי נְפָקָא מִנָּה?

לְקַמֵּיעָא.

דְּבִי פְרָחָא, בְּרִיָּה שְׂאִין לֵה עֵינִים.

לְמַאי נְפָקָא מִנָּה?

לְגִזְוֵי לֵה.

זְמָנָא חֲדָא הָוָה אָזִיל צְרָבָא מְרַבְנִין לְאַפְנוּיִי לְבִי פְרָחָא.

שְׂמַע דְּקָא אֲתַת עַלְוִיָּה וּגְזִי לֵה.

כִּי אָזִילָא, חֲבָקָה לְדַקְלָא.

צָנָא דְקָלָא וּפְקַעָה הִיא פְרָחָא.

10

15

20

דְּבִי זְרָדְתָא, שִׁידִי.

הָא זְרָדְתָא דְסְמִיכָה לְמַתָּא לֹא פְחָתָא מִשְׁתִּין שִׁידִי.

לְמַאי נְפָקָא מִנָּה?

לְמַכְתָּב לֵה קַמֵּיעָא.

הָהוּא בַר קָשָׂא דְמַתָּא

דְּאָזִיל וְקָאִי גַבֵּי זְרָדְתָא דִּיהוּהּ סְמִיךְ לְמַתָּא,

עֲלוּ בֵיה שְׁתִּין שִׁידִי וְאִסְתַּכֵּן.

אֲתָא לְהָהוּא מְרַבְנִין דְלֹא יָדַע דְזְרָדְתָא דְשְׁתִּין שִׁידִי הִיא.

כָּתַב לֵה קַמֵּיעָא לְחֲדָא שִׁידָא.

שְׂמַע דְתָלוּ חֲנִנְגָא בְּגוּיָהּ וְקָא מְשָׁרוּ הֲכִי:

"סוּדְרֵיהּ דְמָר פְּצָרְבָא מְרַבְנִין."

25

30

בְּדִיקָנָא בֵּיהּ בְּמַר דְּלָא יָדַע בְּרוּךְ.
אֲתָא הֵהוּא מִרְבָּנָן דִּידַע דְּזִרְדֵּתָא שְׁתִּין שִׁירֵי הָהּ,
כְּתִב לָהּ קִמְיָא דְשְׁתִּין שִׁירֵי.

שָׁמַע דְּקָא אָמְרוּ:

“פְּנוּ מְנִיכוּ מִהֶכָּא!”

5

“קֵטֵב מְרִירִי,”

תְּרִי קֵטְבִי הוּוּ:

חַד מִקְמִי טַהְרָא, וְחַד בְּתַר טַהְרָא.

דְּמִקְמִי טַהְרָא, “קֵטֵב מְרִירִי” שְׁמוּ,

10

וּמִיחֲזִי כִּי כִדָּא דְכַמְכָּא וְהָדַר בֵּיהּ בַּחֲשָׂא.

דְּבַתַר טַהְרָא, “קֵטֵב יְשׁוּד צְהָרִים” שְׁמוּ,

וּמִיחֲזִי כִּי קִרְנָא דְעֵזָא וְהָדַר בֵּיהּ כְּנַפְיָא.

15

אֲבִי הָהּ שְׁקִיל וְאַזִּיל,

וְאַזִּיל רַב פְּפָא מִיַּמִּינִיהּ וְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ מְשֻׁמְאֲלִיהּ.

חֲזַיִה לְתַהוּא קֵטֵב מְרִירִי דְקָא אֲתִי לְאַפִּיהּ דְשֻׁמְאֲלִיהּ.

אַהֲדָרָא לְרַב פְּפָא לְשֻׁמְאֲלִיהּ וְלְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ לְיַמִּינִיהּ.

אָמַר לִיהּ רַב פְּפָא:

20

אַנָּא, מַאי שָׁנָא דְלָא חֲשַׁשׁ לִי?

אָמַר לִיהּ:

אַתָּה, שְׁעַתָּא קְיָמָא לָךְ.

מַחַד בְּתַמוּז עַד שְׁתַּסְר בֵּיהּ, וְדַאי שְׁכִיחִי,

מִכָּאן וְאַיְלָךְ, סָפֵק שְׁכִיחִי, סָפֵק לָא שְׁכִיחִי.

25

וּמִשְׁתַּכְּחִי בְטָלִי דְחֻצְבָּא דְלָא תַּצַּב גְּרַמִּידָא,

וּבְטָלִי דְצַפְרָא וּפְנִיָא דְלָא הוּי גְּרַמִּידָא,

וְעַקֵר בְּטָלִי דְבֵית הַפְּסָא.

אָמַר רַב יוֹסֵף:

30

הֲגִי תַלְתָּ מְלִי יְהָבִי אַרְבּוּנָא לְגַהוּרָא:

מִן דְסָרִיק רִישִׁיהּ יָבֵשׁ,

ומן דְּשֵׁתִי טִיף טִיף,
ומן דְּסִיִּים מְסַאֲנִי אֲדַמְתָּנָא כַּרְעִיָּה.

5 תְּלָא בְּבֵיתָא קָשִׁי לְעִנְיֹתָא,
כְּדָאֲמַרִי אֲנָשִׁי:
"תְּלָא סִלְתָּא תְּלָא מְזוּנִיָּה."
וְלָא אָמְרֵן אֲלָא רִפְתָּא,
אֲבָל בְּשָׂרָא וְכוּרִי, לִית לֵן בֵּה, אֲרַחֲיָה הִיא.
פְּאֲרִי בְּבֵיתָא קָשִׁי לְעִנְיֹתָא.
10 נְשׁוּרָא בְּבֵיתָא קָשִׁי לְעִנְיֹתָא,
בְּלִילֵי שַׁבְּתוֹת וּבְלִילֵי רְבִיעִיּוֹת שָׁרוּ מְדִיקִין עֲלֵיָּה.
אֶסְרָא דְּמְזוּנִי, נְקִיד שְׁמִיָּה.
אֶסְרָא דְּעִנְיֹתָא, נְבָל שְׁמִיָּה.
צָעָא אֶפּוֹמָא דְּחֻצְבָּא קָשִׁי לְעִנְיֹתָא.
15 מֵאן דְּשֵׁתִי מְיָא בְּצַעֲי קָשִׁי לְבְּרוּקְתִי.

דְּאֲכִיל תַּחְלִי וְלָא מְשִׁי יְדִיָּה, מְפַחֵיד תְּלַתִּין יוּמִין. [קִיב].
דְּמְסוּבֵר וְלָא מְשִׁי יְדִיָּה, מְפַחֵיד שְׁבַעָה יוּמִי.
דְּשָׁקִיל מְזִיָּה וְלָא מְשִׁי יְדִיָּה, מְפַחֵיד תְּלַתָּא יוּמִי.
20 דְּשָׁקִיל טְפָרִיָּה וְלָא מְשִׁי יְדִיָּה,
מְפַחֵיד חַד יוּמָא וְלָא יָדַע מְאִי קָא מְפַחֵיד.
יָדָא אֶאֹסְיָא, דְּרָגָא לְפַתְדָּא.
יָדָא אֶאֹפּוֹתָא, דְּרָגָא לְשַׁנְתָּא.

25 תְּנָא:
אֲכַלִּין וּמְשָׁקִין תַּחַת הַמָּטָה, אֶפְלוּ מְחַפִּין בְּכָלִי בְּרוּזְל,
רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶן.

תְּנוּ רַבָּנִין:
30 לָא יִשְׁתָּה אָדָם מִיָּם לָא בְּלִילֵי רְבִיעִיּוֹת וְלָא בְּלִילֵי שַׁבְּתוֹת,
וְאִם שָׁתָה, דְּמוּ בְּרָאשׁוּ, מְפַגְּי הַסְּכָנָה.

מאי סכנה?

רוח רעה.

ואם צחי, מאי תקנתיה?

לימא שבועה קולות שאמר הוד על המים, והדר נשתי, שנאמר:

5 "קול יי על המים, אל הכבוד הרעים, יי על מים רבים.

קול יי בכת,

קול יי בהדר.

קול יי שבר ארזים, וישבר יי את ארזי הלכנון.

קול יי חצב להבות אש.

10 קול יי יחיל מדבר, יחיל יי מדבר קדש.

קול יי יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו פלו אמר כבוד.

ואי לא, לימא הכי:

"לול שפן אניגרון אנירדפין,

בין פוכבי יתיבא, בין בליעי שמיני אזילנא.

15 ואי לא, אי אכא אנש בהדיה, לתעריה ולימא ליה:

"פלניא בר פלנתא, צחינא מיא."

והדר נשתי.

ואי לא, מקרקש נכתמא אחצבא, והדר נשתי.

ואי לא, נשדי בה מידי, והדר נשתי.

20

תנו רבנן:

לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה,

ואם שתה, דמו בראשו, מפני הסכנה.

מאי סכנה?

25

סכנת שברירי,

ואי צחי, מאי תקנתיה?

אי אכא אנש בהדיה לימא ליה:

"פלניא בר פלנתא" צחינא מיא!

ואי לא, לימא איהו לנפשיה:

30

"פלניא, אמרה לי אמי:

אזדהר משברירי שברירי ברירי רירי רירי הי,

צחינא מיא בכסי חירי.

נאפלו מן התמחוי.

פשיטא!

5 לא נצרכא אלא אפלו לרבי עקיבא דאמר:
עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.
הכא משום פרסומי נסא מודה.

תנא רבי אליהו:

אף על פי שאמר רבי עקיבא
10 "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות",
אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו.
מאי נינהו?

אמר רב פפא:

כסא דהרסנא, כדתנן:

15 רבי יהודה בן תימא אומר:
הוי עז פנמר וקל פנשר רץ פצבי וגבור פארי,
לעשות רצון אביך שבשמים.

תנו רבנן:

20 שבעה דברים צנה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו:
בני, אל תשב בגבקה של עיר ותשנה;
ואל תדור בעיר שראשיתה תלמידי חכמים;
ואל תכנס לביתהך פתאום, כל שכן לבית חברך;
ואל תמנע מנעלים מרגליך.

25 השכם ואכל בקיץ מפני החמה, ובחורף מפני הצנה;
ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות;
והוי משתדל עם אדם שהשעה משחקת לו.

אמר רב פפא:

לא למזבן מניה ולא לזבוני ליה,
אלא למעבד שתפות בהדיה.

30 והשתא דאמר רב שמואל בר יצחק:
מאי הכתיב:

"מעשה ידיו ברכתך"?

כָּל הַנוּטֵל פְּרוּטָה מֵאִיּוֹב מִתְבָּרָךְ,
אֶפְלוּ לְמִזְבֵּן מַגִּיהַ וּלְזִבּוּנֵי לֵיהּ, שְׁפִיר דְּמִי.

חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים צָוָה רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי,
כְּשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֶסְוֵרִין.

5

אָמַר לוֹ:

רַבִּי, לְמַדְנִי תוֹרָה!

אָמַר:

אֵינִי מְלַמֵּדְךָ.

10

אָמַר לוֹ:

אִם אֵין אַתָּה מְלַמֵּדְנִי,

אֲנִי אוֹמֵר לְיוֹחִי אֶבָּא וּמוֹסְרָךְ לְמַלְכוּת.

אָמַר לוֹ:

בְּנִי, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָעֵגֶל רוֹצֵה לֵינֶק, פָּרָה רוֹצֵה לְהִנִּיק.

15

אָמַר לוֹ:

וּמִי בְּסַפְנָה? וְהֲלֹא עֵגֶל בְּסַפְנָה!

אָמַר לוֹ:

אִם בְּקִשְׁתָּ לְחַנֵּק, הִתְּלֵה בְּאֵילָן גָּדוֹל;

וּכְשֶׁאַתָּה מְלַמֵּד אֶת בְּנֶךָ, לְמַדְהוּ בְּסֵפֶר מַגֵּה.

20

מֵאִי הִיא?

אָמַר רַבָּא וְאִיתִימָא רַב מְשֻׁרְשֵׁיא:

בְּחֻדְתָּא, שְׁבַשְׁתָּא כִּינּוּן דְּעַל, עַל.

לֹא תִבְשַׁל בְּמַדְרָה שְׁבַשַׁל בָּהּ חֲבַרְךָ.

מֵאִי נִיהוּ?

25

גְּרוּשָׁה בְּחַיִּי בַעֲלָהּ, הָאָמַר מָר:

גְּרוּשׁ שְׁנֵשָׂא גְּרוּשָׁה, אַרְבַּע דְּעוֹת בְּמַטָּה.

וְאִי בְּעֵית, אִימָא:

אֶפְלוּ בְּאַלְמָנָה, לְפִי [קִיב:]: שְׁאִין כָּל אֲצַבְּעוֹת שְׁוֹת.

מִצְנָה וְגוּף גָּדוֹל, אוֹכֵל פְּרוֹת וְלוֹ שְׁכָר;

30

מִצְנָה וְגוּף טָהוֹר, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְלוֹ בָּנִים.

אַרְבַּעַה דְּבָרִים צָוָה רַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ אֶת בְּנָיו:

אל תדור בשכנציב,

משום דלצני הוו, ומשכו לך בלצנותא;

ואל תשב על מטת ארמית.

אכא דאמרי:

5

דלא תגני בלא קרית שמע.

ואיכא דאמרי:

דלא תנסב גיורתא.

ואיכא דאמרי:

ארמית ממש, ומשום מעשה דרב פפא.

10

ואל תברית עצמך מן המכס,

דלקא משכחי לך ושקלי מנך כל דאית לך.

ואל תעמד בפני השור בשעה שעולה מן האגם,

מפני שהשטן מרקד בין קרניו.

אמר רבי שמואל:

15

בשור שחר וביומי ניסן.

תני רב אשעיא:

מרחיקין משור תם חמשים אמה,

משור מועד כמלא עיניו.

תנא משמיה דרבי מאיר:

20

ריש תורא בדיקולא,

סק לאגרא ושדי דרגא מתותף.

אמר רב:

נזקא דתורא, הן הן;

נזקא דאריה, זה זה;

25

נזקא דגמלא, דא דא;

נזקא דארבא, הילגי היא הילא והילוק הוליא.

אמר אבוי:

עור, דג, וכוס, חמין, וביצים, וכנים לבנים,

30

פלן קשין לדבר אחר.

עור, מאן דגני אמשכא דצלא.

דג, שבוטא ביומי ניסן.

כוס, שיורי פסא דהרסנא.

חמין, חמימי דחמימי דשדו עלויה.

ביצים, מאן דמדרף אקלפים,

פנים לבנים, מאן דמחור לבושיה,

5 ולא מנטר ליה תמניא יומי נהדר לביש ליה,

בריזן הגוף פנים, וקשין לדבר אחר.

אמר רב פפא:

ביתא דאית ביה שונרא, לא גיעול ביה אגוש בלא מסאגני.

מאי טעמא?

10 משום דשונרא קטיל לחויא ואכיל ליה,

ואית ביה בחויא גרמי קטיגני,

ואי יתיב ליה גרמא דחויא אפרעיה, לא נפיק, ומסתפן.

אכא דאמרי:

ביתא דלית ביה שונרא, לא גיעול ביה אגוש בהברא.

15 מאי טעמא?

הלמא מפרך ביה חויא ולא ידע ומסתפן.

שלשה דברים צנה רבי ישמעאל ברבי יוסי את רבי:

(מק"ש סימן)

20 אל תעש מום בעצמך.

מאי היא?

לא להגוי לך דינא בהדי תלתא דחד הוי בעל דינך ותרי סהדי.

ואל תעמד על המקח בשעה שאין לך דמים.

אשתף טבלה, אל תזקק לה לילה הראשונה.

25 אמר רב:

ובגדה דאורייתא,

הואיל והחזק מעזן פתוח, דלמא משכה זיבה.

שלשה דברים צנה רבי יוסי ברבי יהודה את רבי:

30 אל תצא יחידי בלילה,

ואל תעמד בפני הנר ערום,

ואל תכנס למרחץ חדש, שמא תפחת.

עד כמה?

אמר רבי יהושע בן לוי:

עד שנים עשר חדש.

"ואל תעמד בפני הנר ערום", התניא:

5

העומד בפני הנר ערום, הוי נכפה,

ותמשמש מטתו לאור הנר, הוין לו בנים נכפין.

תנו רבנן:

המשמש מטתו על מטה שתינוק ישן עליה,

אותו תינוק נכפה.

10

ולא אמרן אלא דלא הוי בר שתא,

אבל הוי בר שתא, לית לן בה.

ולא אמרן אלא דגני להדי פרעיה,

אבל גני להדי רישיה, לית לן בה.

ולא אמרן אלא דלא מנח ידיה עלויה,

15

אבל מנח ידיה עלויה, לית לן בה.

"אל תצא יחידי בלילה", התניא:

לא יצא יחידי בלילה,

לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות,

מפני שאגרת בת מחלת היא,

20

ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין,

וכל אחד ואחד יש לו רשות לתבל בפני עצמו.

מעקרא הו שכיחי פלי יומי;

זמנא חדא פגעה ברבי חנינא בן דוסא, אמרה ליה:

אי לאו המכרזי עלך ברקיעא:

25

"הזקרו בחנינא ובתורתו",

ספנתך.

אמר לה:

אי חשיבנא ברקיעא,

גוזר אני עליך שלא תעבורי בישוב לעולם.

30

אמרה ליה:

במטותא מנך, שבוק לי רוחא פורתא!

שבק לה לילי שבתות ולילי רביעיות.

ותו, חָדָא זְמַנָּא פְּגַעָה בֵּיהּ בְּאַבְיִי, אָמַרְהּ לֵיהּ:

אֵי לָאוּ הַמְכַרְזֵי עֲלֶיךָ בְּרִיקֵעָא:

”הִתְזַהְרוּ בְּנַחְמֵי וּבְחַוָּרְתוֹ”, הָוּה סַפְנָתְךָ.

אָמַר לָהּ:

5

אֵי חֲשִׁיבְנָא בְּרִיקֵעָא,

גִּזְרֵנִי עֲלֵיכִי שְׁלֵא תַעֲבֹרִי בִישׁוּב לְעוֹלָם.

הָא קַא חֲזִינֵן דְּעַבְרָה!

אָמַרִי:

הֵנִי, [קִיג]. גְּזִיזְתָּא נִינְהוּ דְשִׁמְטֵי סוּסֵיָא וְאַתּוּ דְּבָרֵי לְהוּ.

10

אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב אָסִי:

לָא תְדוּר בְּמִתָּא דְלָא צְנִיף בַּהּ סוּסֵיָא וְלָא נִבְח בַּהּ פְּלַבָּא.

וְאַל תְּדוּר בְּעִיר דְּרִישׁ מִתָּא אָסִיָּא.

וְלָא תִנְסִיב תְּרַתִּי, וְאֵי נִסְבַּתְּ תְּרַתִּי, נִסִּיב תְּלַת.

15

אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב פְּהֵנָּא:

הַפּוּד בְּנִבְלָתָא וְלָא תִיפּוּד בְּמַלִּי,

פְּשׁוּט נִבְלָתָא בְּשׁוּקָא וּשְׁקִיל אַגְרָא, וְלָא תִימָא:

”פְּהֵנָּא אָנָּא, וְגַבְרָא רַבָּא אָנָּא, וְסִנְיָא בִּי מִלְתָּא!”

20

סְלַקְתָּ לְאַגְרָא, שִׁירוּתְךָ בְּהֶדְדָּךְ.

מָאָה קָרִי בְּמִתָּא בְּזוּזָא, תוּתִי פִנְפֶּךָ נְהוּוּ.

אָמַר לֵיהּ רַב לְחִיָּא בְּרִיָּה:

לָא תִשְׁתִּי סְמָא,

25

וְלָא תִשְׁנֹר נַגְרָא,

וְלָא תַעְקֹר כַּפָּא,

וְלָא תִקְנָא בְּחוּיָא,

וְלָא תִקְנָא בְּאַרְמָאָה.

תְּנוּ רַבְּנֵן:

30

שְׁלַשׁ אֵין מִתְקַנָּאִין בְּהֵן וְאֵלוּ הֵן:

גוּי קִטְן וְנַחֲשׁ קִטְן וְתַלְמִיד קִטְן,

מֵאֵי טַעְמָא?

דמלכותיהו אַחורֵי אַדְנִיָּהוּ קָאֵי.

אָמַר לִיה רַב לְאִיבּוֹ בְּרִיָּה:
טְרַחֵי בְּךָ בְּשִׁמְעָתָא וְלֹא מִסְתִּיעָא מִלְתָּא,
5 תָּא אַגְמַרְךָ מְלִי דְעֵלְמָא:
אֲדַחֲלָא אַפְרָעָךָ, זְבִינָךָ וּזְבִין;
כָּל מְלִי, זְבִין וְתַחְרַט,
בַּר מַחְמָרָא, תּוּזְבִין וְלֹא תַחְרַט.
שְׂדֵי בְּכִיסָךָ, פְּתַח שַׁקָּךָ;
10 קָבֵא מֵאַרְעָא וְלֹא כּוּרָא מֵאַגָּרָא;
תַּמְרֵי בְּחֵלוֹנָךָ, לְבֵית סוּדְנָא רְהִיט.
וְעַד כַּמָּה?
אָמַר רַבָּא:
עַד תִּלְת סָאָה.
15 אָמַר רַב פּפָּא:
אֵי לָא דְרַמְאֵי שְׁכָרָא, לָא אַעֲתַרִי.
אַכָּא דְאַמְרֵי:
אָמַר רַב חֲסֵדָא:
אֵי לָא דְרַמְאֵי שְׁכָרָא, לָא אַעֲתַרִי.
20 מֵאֵי סוּדְנָא?
אָמַר רַב חֲסֵדָא:
סוּד נְאָה וּגְמִילוֹת תְּסֻדִים.
אָמַר רַב פּפָּא:
כָּל אַנְב גְּבִיָּא בְּעֵי.
25 כָּל אֲשֵׁרָאֵי, סַפֵּק אֲתֵי סַפֵּק לָא אֲתֵי,
וְדָאֲתֵי, מְעוֹת רְעוֹת נִינְהוּ.

שְׁלֹשָׁה הִבְרִים אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם:
כְּשֵׁאתָּה יוֹצֵא לְמִלְחָמָה, אַל תֵּצֵא בְּרֵאשׁוֹנָה,
30 אֲלֹא תֵצֵא בְּאַחֲרוֹנָה כְּדֵי שְׁתַּפְּנִס בְּרֵאשׁוֹנָה.
וַעֲשֵׂה שְׁבִתְךָ חוֹל וְאַל תִּצְטַרֵּךְ לְבִרְיוֹת.
וְהוּוֹי מִשְׁתַּדֵּל עִם מִי שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחָקָת לּוֹ.

שְׁלֹשָׁה הַבְּרִים אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי:
מִשּׁוֹם אֲנָשִׁי יְרוּשָׁלַיִם:

5 אֵל תִּרְבֶּה בְּגוֹת, מִשּׁוֹם מַעֲשֵׂה שְׁתֵּיהֶן.
בַּתָּךְ בְּגֵרָה, שְׁחַרְר עִבְדֶּךָ וְתֵן לָהּ.
וְהָיִי זֶהִיר בְּאִשְׁתְּךָ מִחֲתָנָה הָרֵאשׁוֹן.
מֵאִי טַעַמָּא?

רַב חֲסֵדָא אָמַר:
מִשּׁוֹם עָרוּהּ.
10 רַב פְּהֵנָא אָמַר:
מִשּׁוֹם מְמוֹן.
הָא וְהָא אֵיתְנָהוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
15 שְׁלֹשָׁה מִנוּחְלֵי הָעוֹלָם הֵבֵא. אֵלוֹ הֵן:
הַדָּר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל,
וְהַמְּגִלָּה בְּנֵיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה,
וְהַמְּבַדִּיל עַל הַיֵּין בְּמוֹצָאֵי שְׂבֻתוֹת.
מֵאִי הִיא?

20 דְּמִשְׁיַר מְקַדּוּשָׁא לְאַבְדֵּלְתָּא.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

שְׁלֹשָׁה מְכַרְזֵי עֲלִיהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם:
עַל רִנַּת הַדָּר בְּכַרְךָ וְאִינוֹ חוּטָא;
וְעַל עֲנֵי הַמְחִזֵּיר אַבְדָּה לְבַעֲלֶיהָ;
25 וְעַל עֲשִׂיר הַמַּעֲשֵׂר פְּרוּתָיו בְּצַנְעָה.
רַב סְפָרָא רִנַּת הַדָּר בְּכַרְךָ הֵנָּה [קִיג]:
תְּנִי תְּנָא קַמִּיה דְּרַבָּא וְרַב סְפָרָא.
צְהִבוּ פְּנֵיו דְּרַב סְפָרָא.
אָמַר לִיה רַבָּא:

30 לָאוּ כְּגוֹן מָר, אֵלָא כְּגוֹן רַב חֲנִינָא וְרַב אוֹשְׁעִיא,
הֵהוּוּ אֲשַׁכְּפֵי בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל,
וְהוּוּ יְתִבִי בְּשׁוּקָא דְזוֹנוֹת,

וְעַבְדֵי לְהוּ מְסַאֲנֵי לְזוֹנוֹת,
וְעִילֵי וּמְסִימוֹ לְהוּ בְּכַרְעֵיהוּ,
וְלֹא מְדַלוּ עֵינֵיהוּ לְאַסְתְּכוּלֵי בְהוּ.
וּמוֹמְתֵיהוּ תְּכִי:

5

”בְּתִי־הוֹן הִרְבֵּנָן קִדְיֵשֵׁי הַבְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל.”

שְׁלֶשָׁה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָן:
מִי שְׁאַיְנוּ כּוֹעֵס,
וּמִי שְׁאַיְנוּ מְשַׁתְּכֵר,
וּמִי שְׁאַיְנוּ מְעַמִּיד עַל מַדוּתָיו.

10

שְׁלֶשָׁה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹנְאָן:
הַמְדַבֵּר אֶתְד בְּפֶה וְאֶתְד בְּלֵב,
וְהַיּוֹדֵעַ עֲדוּת בְּתַבְרוֹ וְאִינוֹ מַעִיד לוֹ,
וְהַרוֹאֶה דְּבַר עֲרֻנָּה בְּתַבְרוֹ וּמַעִיד בּוֹ יְחִידִי.
כִּי הָא דְּטוֹבְיָה תְּטָא,
וְנֶאֱתָא זְגוּד לְחַוְדֵיהּ וְאַסְתִּיד בֵּיהּ קַמֵּיהּ דְּרַב פְּפָא.
נְגַדֵיהּ לְזְגוּד.

15

אָמַר לֵיהּ:

טוֹבְיָה תְּטָא וְזְגוּד מְנַגִּיד!

20

אָמַר לֵיהּ:

אֵין, דְּכַתִּיב:

”לֹא יָקוּם עַד אֶתְד בְּאִישׁ,”

וְאֵת לְחַוְדָּךְ אֶסְהַדֶּת בֵּיהּ,

25

שֵׁם רַע בְּעֵלְמָא קָא מְפַקֶת בֵּיהּ.

אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יֶצְחָק אָמַר רַב:

מִתָּר לְשִׁנְאָתוֹ, שְׁנֹאֲמַר:

”כִּי תִרְאֶה תְּמוּרָה שְׁנֹאֲךָ רַבִּין תַּחַת מְשִׁאוֹ.”

30

מֵאֵי שׁוֹנֵא?

אֵילִימָא שׁוֹנֵא נְכָרִי, וְהָא תְּנִיָא:

שׁוֹנֵא שְׁאַמְרוּ, שׁוֹנֵא יִשְׂרָאֵל וְלֹא שׁוֹנֵא נְכָרִי.

אֵלָא פְּשִׁיטָא שׁוֹנָא יִשְׂרָאֵל.

וּמִי שְׂרִיא לְמִסְנִייהָ? וְהִכְתִּיב:

"לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ!"

אֵלָא הָאִיכָא סְהַדֵּי דְעֵבֵד אֶסְוֵרָא,

5 פְּלִי עֲלֵמָא נְמִי מִסְנָא סְנִי לִיה, מֵאִי שְׂנָא הָאִי?

אֵלָא לָאוּ פִי הָאִי גִוְנָא, דְחִזָּא בֵּיה אִיהוּ דְבַר עֲרוּנָה?

רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר:

מִצְנָה לְשִׁנְאוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר:

"יִרְאֵת יִי שְׁנֹאת רַע".

10 אָמַר רַב אֲחָא בְרֵיה דְרַבָּא לְרַב אֲשִׁי:

מַהוּ לְמִימְרָא לִיה לְרַבִּיהָ לְמִשְׁנִייהָ?

אָמַר לִיה:

אִי יָדַע דְמַהִימֵן לְרַבִּיהָ כְּבִי תְרִי, לִימָא לִיה,

וְאִי לָא, לָא לִימָא לִיה.

15

תְּנוּ רַבָּנִין:

שְׁלֹשָׁה, תִּיּוֹהֵן אֵינָם תִּיּוֹהֵן:

הַרְחֵמְנִין, וְהַרְחֵמְנִין, וְאֲנִינִי תִדְעַת.

וְאָמַר רַב יוֹסֵף:

20

פְּלֵהוּ אִיתְנָהוּ בִי.

תְּנוּ רַבָּנִין:

שְׁלֹשָׁה שׁוֹנְאִין זֶה אֶת זֶה. אֱלוֹ הֵן:

הַפְּלָבִים, וְהַתְּרַנְגוּלִין, וְהַחֲפְרִין.

25

וַיֵּשׁ אֹמְרִים:

אָף הַזּוֹנוֹת.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים:

אָף תְּלִמְיֵהִי חֲכָמִים שְׂבָבְכָל.

30

תְּנוּ רַבָּנִין:

שְׁלֹשָׁה אוֹתְבִין זֶה אֶת זֶה. אֱלוֹ הֵן:

הַגְּרִים, וְהַעֲבָדִים, וְהַעֲוֹרְבִין.

אַרְבָּעָה אֵין הַבַּעַת סוּבְלַתָּן. אֱלוֹ הֵן:

הַל גָּאָה, וְעִשִׂיר מְכַחֵשׁ, וְזֶקֶן מְנַאֵף,

וּפְרָנֶס מִתְנַאֵה עַל הַצְּבוּר בְּחַנְּם.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים:

5 אַף הַמְּגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּמִחֲזִירָה.

וְתַנָּא קַמָּא?

זְמַנָּא דְּכִתְבִּתָּה מְרַבָּה.

אִי נְמִי, יֵשׁ לוֹ בְּנִים הַיְמָנָה וְלֹא מְצִי מְגֵרֵשׁ לָהּ.

10 תְּמֹשֶׁה דְּבָרִים צְנָה כְּנַעַן אֶת בְּנָיו:

אַהְבוּ זֶה אֶת זֶה,

וְאַהְבוּ אֶת הַגְּזֹל,

וְאַהְבוּ אֶת הַזֵּמָה,

וּשְׁנֹאוּ אֶת אֲדוֹנֵיכֶם,

15 וְאֵל תְּדַבְּרוּ אֶמֶת.

שָׁשָׂה דְּבָרִים נְאֻמִּים בְּסוּס:

אוֹהֵב אֶת הַזְּנוּת,

וְאוֹהֵב אֶת הַמְּלַחְמָה,

20 וְרוֹחַ גֶּסֶה,

וּמוֹאֵס אֶת הַשְּׂנָה,

וְאוֹכֵל תְּרֵבָה,

וּמוֹצִיא קִמְעָה.

וַיֵּשׁ אֹמְרִים:

25 אַף מְבַקֵּשׁ לְהַרְגַּ בְּעַלְיוֹ בְּמַלְחָמָה.

שְׂבָעָה מְגִדִּין לְשָׁמַיִם. אֱלוֹ הֵן:

מִי שָׂאִין לוֹ אִשָּׁה,

וְשֵׂישׁ לוֹ אִשָּׁה וְאֵין לוֹ בְּנִים,

30 וּמִי שֵׂישׁ לוֹ בְּנִים וְאֵין מְגִדְלָן לְתַלְמוּד תּוֹרָה,

וּמִי שָׂאִין לוֹ תְּפִלִּין בְּרֵאשׁוֹ,

ותפלין בזרועו,
וציצית בבגדו,
ומזונה בפתחו,
והמונע מנעלים מרגליו.
ויש אומרים:

5

אף מי שאין מסב בחבורה של מצוה.

אמר רבה בר בר תנא אמר רבי שמואל בר מרתא,
אמר רב משום רבי יוסי איש הוצל:

10

מנין שאין שואלין בבלדיים?

שנאמר:

"תמים תהיה עם יי אלהיך".

ומנין תירוע בתברו שהוא גדול ממנו, אפלו בדבר אחד,
שחייב לנהג בו כבוד?

15

שנאמר:

"כל קבל די רוח יתירא בה,

ומלפא עשית להקמותה על כל מלכותא."

והיושבת על דם טהור, אסורה לשמש עד כמה?

אמר רב:

20

עונה.

תנא:

הוא יוסף איש הוצל, הוא יוסף הבבלי,

הוא איסי בן גור אריה, הוא איסי בן יהודה,

25

הוא איסי בן גמליאל, הוא איסי בן מהללאל,

ומה שמו? איסי בן עקבה שמו.

הוא רבי יצחק בן טבלא, הוא רבי יצחק בן חקלא,

הוא רבי יצחק בן אלעא,

הוא [קידר] רבי יצחק בן אחא השמעתא,

30

הוא רבי יצחק בן פינתס דאגדתא.

וסימנך "שמעוני אחי ועמי".

אמר רבה בר בר תנא אמר רבי יוחנן,

משמיה הרבי יהודה ברבי אלעי:

אכל בצל ושב בצל,

ולא תיכול אוזין ותרנגולין ויהא לבך רודה עליך;

פחות ממכרך וממשתך, ותוסיף על הירתך.

כי אתא עולא אמר:

מתלא מתלין במערבא:

האכיל אליתא טשי בעליתא;

האכיל קקולי, אקלקלי דמתא שקיב.

5

מתניתין:

מזגו לו כוס ראשון;

בית שמאי אומרים:

מברך על היום ואחר כך מברך על היין.

ובית הלל אומרים:

מברך על היין ואחר כך מברך על היום.

10

15

גמרא:

תנו רבנן:

הברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה:

בית שמאי אומרים:

מברך על היום ואחר כך מברך על היין,

מפני שהיום גורם ליין שיבא,

ויקבר קדש היום, ועדיין יין לא בא.

ובית הלל אומרים:

מברך על היין ואחר כך מברך על היום,

מפני שהיין גורם לקדוש שתאמר.

דבר אחר:

ברפת היין תדירה וברפת היום אינה תדירה,

תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.

והלכה כדברי בית הלל.

מאי דבר אחר?

וכי תימא, התם תרתי והכא חדא,

20

25

30

תָּכֵא נְמִי תַרְתִּי נִינְהוּ!
תְּדִיר וְשֹׁאֲנוּ תְּדִיר, תְּדִיר קוֹדֵם.
וְהִלְכָה כְּדַבְּרֵי בֵּית הַלֵּל.
פְּשִׁיטָא, הִיא נְפָקָא בַת קוּל.
אִיבְעִית, אִימָא, קֹדֵם בַת קוּל,
וְאִי בְעִית, אִימָא, לְאַחַר בַת קוּל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא,
דְּאָמַר: אֵין מְשַׁגְּיחִין בְּבַת קוּל.

5

מְתַנִּיתִין:

הִבִּיאוּ לְפָנָיו,
מְטַבֵּל בְּחֻזְרָת עַד שְׁמַגִּיעַ לְפַרְפְּרָת הַפֶּת.
הִבִּיאוּ לְפָנָיו מִצָּה וְחֻזְרָת וְחֻרְסָת וְשֹׁנֵי תַבְּשִׁילִין,
אֶף עַל פִּי שְׁאִין חֻרְסָת מִצָּנָה.
רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוּק אָמַר:
מִצָּנָה.
וּבְמַקְדֵּשׁ הָיוּ מְבִיאִין לְפָנָיו גּוֹפּוֹ שֶׁל פֶּסַח.

10

15

גְּמָרָא: [קִיד]:

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ:
זֹאת אֹמְרֵת מְצוּוֹת צְרִיכוֹת כְּנָנָה,
כִּינֵן הִיא בְּעֵדָן חִיּוּבָא דְמְרוּר הוּא דְאָכִיל לִיה,
בְּ"בוּרָא פְרִי הָאֲדָמָה" הוּא דְאָכִיל לִיה.
וְדִלְמָא לָא אַפּוֹן לְמְרוּר,
הִלְכָּךְ בְּעִי לְמַהֲדַר לְטַבּוּלֵי לְשֵׁם מְרוּר,
הָאִי סְלָקָא דַעְתָּךְ, מִצָּנָה לָא בְּעִיָא כְּנָנָה,
לְמַה לָּךְ תְּרִי טַבּוּלֵי? וְהָא טַבּוּלֵי לִיה תְּרָא זְמַנָּא!
מִמָּאִי?

20

25

דִּלְמָא לְעוֹלָם מְצוּוֹת אֵין צְרִיכוֹת כְּנָנָה,
וְדִקְאֻמְרֵת תְּרִי טַבּוּלֵי לְמַה לִּי?
כִּי הִיכִי דְלִהוּי הַכְּרָא לְתִינּוּקוֹת.
וְכִי תִימָא, אִם כֵּן, לְשִׁמְעִינָן שְׁאָר יְרֻקוֹת!
אִי אֲשַׁמְעִינָן שְׁאָר יְרֻקוֹת, הִנֵּה אֲמִינָא,

30

היכא דאיכא שאר ירקות הוא דבעינן תרי טבולי,
אבל חזרת לחודא, לא בעי תרי טבולי,
קמשמע לן דאפלו חזרת, בעינן תרי טבולי,
כי היכי דלהוי ביה הפרא לתינוקות.

5 ועוד תניא:

אכלן דמאי, יצא;

אכלן בלא מתפון, יצא.

אכלן לחצאין, יצא,

ובלבד שלא ישא בין אכילה לתברתה

10 יותר מפדי אכילת פריס.

תנאי היא, דתניא:

רבי יוסי אומר:

אף על פי שטבל בחזרת,

מצנה להביא לפניו חזרת נחרסת ושני תבשילין.

15 ואפתי ממאי?

הלמא קסבר רבי יוסי מצוות אין צריכות פונה,

וחאי דבעינן תרי טבולי,

כי היכי דתהוי הפרא לתינוקות!

אם כן, מאי מצנה?

20

מאי שני תבשילין?

אמר רב הונא:

סלקא וארוזא.

רבא הנה מהדר אסלקא וארוזא,

25 הואיל ונפק מפומיה דרב הונא.

אמר רב אשי:

שמע מנה דרב הונא לית דתייש לתא דרבי יוחנן בן נורי,

דתניא:

רבי יוחנן בן נורי אומר:

30 ארו מין דגן הוא,

ותיבין על חמוצו פרת,

ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח.

חזקיה אמר:

אפלו דג וביצה שעליו.

רב יוסף אמר:

5

צריך שני מיני בשר,

אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

רבינא אמר:

אפלו גרמא ובשולא.

10

פשיטא, היכא דאיכא שאר ירקות,

מברך אשאר ירקות "בורא פרי האדמה" ואכיל,

והדר מברך "על אכילת מרור" ואכיל;

היכא דליכא אלא חסא, מאי?

אמר רב הונא:

15

מברך מעקרא אמרור "בורא פרי האדמה" ואכיל,

ולבסוף מברך עליה "על אכילת מרור" ואכיל. [קטו].

מתקיף לה רב חסדא:

לאחר שמלא פרוסו הימנו, חוזר ומברך עליה!

אלא אמר רב חסדא:

20

מעקרא מברך עליה

"בורא פרי האדמה" ו"על אכילת מרור" ואכיל,

ולבסוף אכיל חסא בלא ברכה.

בסוקא עבדי כרב הונא,

ורב ששת בריה דרב יהושע עבדי כרב חסדא.

25

והלכתא כותיה דרב חסדא.

רב אחא בריה דרבא מהדר אשאר ירקות,

לאפוקי נפשיה מפלוגתא.

אמר רבינא:

30

אמר לי רב משרשיא בריה דרב נתן:

הכי אמר הלל משמיה דגרמא:

לָא נְכוּרָהּ אָנֹשׁ מִצָּה וּמְרוּר בְּהֵדִי תְּהֵדִי וְנִיכּוּל,
מִשּׁוּם דְּסִבְרָא לָן:

מִצָּה בְּזִמְנֵי הַזֶּה דְּאוּרִיתָא וּמְרוּר דְּרַבְּבִנְן,
וְאֵתִי מְרוּר דְּרַבְּבִנְן וּמִבְטֵל לִיהּ לְמִצָּה דְּאוּרִיתָא.
5 וְאֶפְלוּ לְמֵאן דְּאָמַר "מִצְוֹת אֵין מְבַטְלוֹת זֹו אֵת זֹו",
תְּנִי מַלִּי, דְּאוּרִיתָא בְּדְאוּרִיתָא אוּ דְּרַבְּבִנְן בְּדְרַבְּבִנְן,
אֶבֶל דְּאוּרִיתָא וּדְרַבְּבִנְן, אֵתִי דְּרַבְּבִנְן וּמִבְטֵל לִיהּ לְדְאוּרִיתָא.
מֵאן תְּנָא דְּשִׁמְעַתְּ לִיהּ "מִצְוֹת אֵין מְבַטְלוֹת זֹו אֵת זֹו"?
הֲלֵל הִיא, דְּתַנְיָא:

10 אָמְרוּ עָלֵיו עַל הֲלֵל,
שְׁהִיָּה כּוּרְכָן בְּבֵת אַחַת וְאוּכְלָן, שְׁנֵאָמַר:
"עַל מִצְוֹת וּמְרוּרִים יֵאכְלֵהוּ".
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

חֻלְקִין עָלֵיו חֲבֵרֵיו עַל הֲלֵל, דְּתַנְיָא:
15 יְכוּל יְהֵא כּוּרְכָן בְּבֵת אַחַת וְאוּכְלָן כְּדֵרֵךְ שְׁהֲלֵל אוּכְלָן?
תְּלַמְד לֹוּמַר "עַל מִצְוֹת וּמְרוּרִים יֵאכְלֵהוּ",
אֶפְלוּ זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוּ וְזֶה בְּפָנֵי עֲצָמוּ.
מִתְקִיף לֵה רַב אֲשִׁי:

אִי הָכִי, מַאי "אֶפְלוּ"?
20 אֵלָא אָמַר רַב אֲשִׁי:
הֵאִי תְּנָא תְּכִי קְתַנְיָ:

יְכוּל לֹא יֵצֵא בְּהֵן יְדֵי חוּבְתוֹ אֵלָא אִם כֵּן כּוּרְכָן בְּבֵת אַחַת
וְאוּכְלָן כְּדֵרֵךְ שְׁהֲלֵל אוּכְלָן?
תְּלַמְד לֹוּמַר "עַל מִצְוֹת וּמְרוּרִים יֵאכְלֵהוּ",
25 אֶפְלוּ זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוּ וְזֶה בְּפָנֵי עֲצָמוּ.

הֲשִׁתָּא דִּלָּא אַתְּמַר הֲלִכְתָּא לָא כְּהֲלֵל וְלָא כְּרַבְּבִנְן,
מְבַרְךְ "עַל אֲכִילַת מִצָּה" וְאֶכִיל,
וְהֲדַר מְבַרְךְ "עַל אֲכִילַת מְרוּר" וְאֶכִיל,
וְהֲדַר אֶכִיל מִצָּה וְחִסָּא בְּהֵדִי תְּהֵדִי בְּלֹא בְּרַכָּה,
30 זְכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהֲלֵל.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיא:

כָּל שְׁטָבוּלוֹ בְּמִשְׁקָהּ, צָרִיף נְטִילַת יָדַיִם.

אָמַר רַב פִּפְא:

שְׁמַע מִנָּה, הָאֵי חֲסָא, [קטו:]

צָרִיף לְשִׁקּוּעִיָּה בְּחֶרֶסֶת מְשׁוּם קִפְא,

הָאֵי סְלָקָא דְעֵתְרָה לֹא צָרִיף לְשִׁקּוּעִיָּה,

נְטִילַת יָדַיִם לְמָה לִּי? הָא לֹא נִגְע!

וְדַלְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ,

לֹא צָרִיף לְשִׁקּוּעִיָּה, וְקִפְא מְרִיחָא מִיִּית.

אֵלָא לְמָה לִּי נְטִילַת יָדַיִם?

דַּלְמָא מְשַׁקְעוּ לִיָּה.

וְאָמַר רַב פִּפְא:

לֹא לְשִׁחֵי אָנֶשׁ מְרוּר בְּחֶרֶסֶת,

דַּלְמָא אָנֶב חֲלִיָּה דְתַבְלִין מְבַטֵּל לִיָּה לְמַרְרִיָּה,

וּבְעֵינָן טַעַם מְרוּר וְלִיפָא.

אֲדַבְרִיָּה רַב חֲסָדָא לְרַבְנָא עוּקְבָא וְדָרֶשׁ:

נְטִילַת יָדַיִם בְּטָבוּל רֵאשׁוֹן, נוֹטֵל יָדַיִם בְּטָבוּל שְׁנִי.

אֲמַרוּהֶן רַבְנָן קָמִיָּה דְרַב פִּפְא:

הָא בְּעֵלְמָא אֲתָמַר,

הָאֵי סְלָקָא דְעֵתְרָה הִכָּא אֲתָמַר,

לְמָה לִּי נְטִילַת יָדַיִם תְּרִי זְמַנִּי?

הָא מְשָׂא לִיָּה יָדִיָּה תְרָא זְמַנָּא!

אָמַר לְהוּ רַב פִּפְא:

אֲדַרְבֵּהּ, הִכָּא אֲתָמַר,

הָאֵי סְלָקָא דְעֵתְרָה בְּעֵלְמָא אֲתָמַר,

לְמָה לִּי תְרִי טָבוּלִי?

אֵלָא מֵאִי? הִכָּא אֲתָמַר.

נְטִילַת יָדַיִם תְּרִי זְמַנִּי לְמָה לִּי?

הָא מְשָׂא לִיָּה יָדִיָּה תְרָא זְמַנָּא!

אָמְרִי:

פִּינֹן הִבְעִי לְמִימַר אַגְדָּתָא וְהַלְלָא,

דַּלְמָא אֲסוּחֵי מִסַּח דְעֵתִיָּה וְנִגְע.

5

10

15

20

25

30

אמר רבא:

בלע מצה, יצא;

בלע מרור, לא יצא;

בלע מצה ומרור, ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא.

5

כרכן בסיב ובלען, אף ידי מצה נמי לא יצא.

אמר רב שימי בר אשי:

מצה לפני כל אחד ואחד,

מרור לפני כל אחד ואחד,

ונחסת לפני כל אחד ואחד,

10

ואין עוקרין את השלתן אלא לפני מי שאומר הגדה.

רב הונא אומר:

פלהו נמי לפני מי שאומר הגדה.

והלכתא כרב הונא.

למה עוקרין את השלתן?

15

אמרי דבי רבי ינאי:

כדי שיכירו תינוקות וישאלו.

אביי הוה יתיב קמיה דרבא,

חזא דקא מדלי תפא מקמיה, אמר להו:

עדן לא קא אכלינן, אתו קא מעקרי תפא מקמן!

20

אמר ליה רבא:

פטרתן מלומר "מה נשתנה".

אמר שמואל:

"לחם עני",

25

לחם שעונין עליו דברים.

תניא נמי הכי:

"לחם עני",

לחם שעונין עליו דברים הרבה.

דבר אחר:

30

"לחם עני",

עני כתיב,

מה עני שדרכו בפרוסה, [קטז]. אף כאן בפרוסה.

דְּבַר אַחַר:

מַה דְּרָכּוֹ שֶׁל עֲנִי הוּא מְסִיק וְאֲשֶׁתּוֹ אוֹפָה,
אִף כָּאֵן נִמְי הוּא מְסִיק וְאֲשֶׁתּוֹ אוֹפָה.

5

אִף עַל פִּי שְׂאִין תְּרַסֵּת מִצְנָה.

וְאִי לָא מִצְנָה, מְשׁוּם מַאי מִיָּתוּ לֵה?

אָמַר רַבִּי אָמִי:

מְשׁוּם קִפָּא.

10

אָמַר רַב אָסִי:

קִפָּא דְּחִסָּא חֲמָא, קִפָּא דְּחֲמָא פְּרִתִּי,

קִפָּא דְּכִרְתִּי חֲמִימִי, קִפָּא דְּכִלְהוּ חֲמִימִי.

אִדְהֲכִי וְהֲכִי גִימָא הָכִי:

קִפָּא, קִפָּא, דְּכִירְנָא לָךְ וּלְשֵׁב בְּנִתְךָ וּלְתַמְנִי כְּלִתְךָ.

15

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר:

מִצְנָה.

וּבְמִקְדָּשׁ הָיָה מְבִיאִין לְפָנָיו גּוֹפּוֹ שֶׁל פֶּסַח.

20

מַאי מִצְנָה?

רַבִּי לֹוִי אוֹמֵר:

זְכָר לְתַפּוּחַ.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר:

זְכָר לְטִיט.

25

אָמַר אַבְיִי:

הַלְכָךְ צְרִיף לְקַהוּיָהּ וְצְרִיף לְסַמּוּכִיָּהּ.

לְקַהוּיָהּ, זְכָר לְתַפּוּחַ,

וְצְרִיף לְסַמּוּכִיָּהּ, זְכָר לְטִיט.

תַּנְנָא כְּנֻתִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן:

30

תְּבַלִּין זְכָר לְתַבְּנָן,

תְּרַסֵּת זְכָר לְטִיט,

אמר רבי אלעזר בררבי צדוק:
כך היו אומרים תגרי חרף שבירושלים:
בואו וטלו לכם תבלין למצוה.

מתניתין:

5

מזגו לו כוס שני,
וכאן הבן שואל אביו,
ואם אין העת בבן, אביו מלמדו,
”מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
שבכל הלילות, אנו אוכלין תמץ ומצה,
הלילה הזה כלו מצה!
שבכל הלילות, אנו אוכלין שאר ירקות,
הלילה הזה, מרור!

10

שבכל הלילות, אנו אוכלין בשר צלי, שלוק ומבשל,
הלילה הזה כלו צלי!
שבכל הלילות אין אנו מטבילים אפלו פעם אחת,
הלילה הזה, שתי פעמים!
ולפי דעתו של בן אביו מלמדו.

15

מתחיל בגנות ומסיים בשבח,
ודורש מ”ארמי אובר אבי”
עד שיגמר כל הפרשה פלה.

20

גמרא:

תנו רבנן:

25

חכם, בנו שואלו,
ואם אינו חכם, אשתו שואלתו,
ואם לאו, הוא שואל לעצמו,
ואפלו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח,
שואלין זה לזה.

30

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
שבכל הלילות, אנו מטבילים פעם אחת,

הלילה הזה, שתי פעמים.

מתקיף לה רבא:

אטו כל יומא לא סגיא דלא מטבלינן חדא זמנא!

5

אלא, אמר רבא:

הכי קתני:

שבכל הלילות, אין אנו תיבין לטבל אפלו פעם אחת,

הלילה הזה, שתי פעמים!

מתקיף לה רב ספרא:

10

חיובא לדרדקי!

אלא אמר רב ספרא:

הכי קתני:

אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת,

הלילה הזה, שתי פעמים.

15

מתחיל בגנות ומסיים בשבח.

מאי בגנות?

רב אמר:

20

”מתחלה, עובדי עבודה זרה היו אבותינו.”

ושמואל אמר:

”עבדים היינו.”

אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה:

עבדא דמפיק ליה מריה לחרות,

25

ויהיב ליה פספא ודקבא,

מאי בעי למימר ליה?

אמר ליה:

בעי לאודוי ולשבוחי.

אמר ליה:

30

פטרפן מלומר ”מה נשתנה”.

פתח ואמר:

”עבדים היינו”.

מתניחין:

רבן גמליאל תהי אומר:

5 כל שלא אמר [קטז:] שלשה דברים אלו בפסח,
לא יצא ידי חובתו. ואלו הן:
”פסח, מצה ומרור”.

פסח, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים, שנאמר:
”ונאמרתם זבח פסח הוא לי”

10 אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים,
ואת בתינו הציל”.

מצה, על שום שנגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר:

”ניאפו את הפצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות,
כי לא תמץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה,
15 וגם צדה לא עשו להם”.

מרור, על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר:
”נימררו את תייהם בעבדה קשה, בחמר וכלבנים,
ובכל עבדה בשדה, את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך”.

20 בכל יור נדור חיב אדם לראות את עצמו
כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר:

”והגדת לבנך ביום תהוא לאמר:

פעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים”.

לפיכך, אנחנו חיבים להודות,

25 להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, לברך, לעלה ולקלם
למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו:

הוציאנו מעבדות לחרות,

מיגון לשמחה,

ומאכל ליום טוב,

30 ומאפלה לאור גדול,

ומשעבוד לגאולה,

ונאמר לפניו ”הללויה!”

עד היכן הוא אומר?
בית שמאי אומרים:
עד "אם הבנים שמחה".
ובית הלל אומרים:
5 עד "חלמיש למעינו מים",
וחותם בגאלה.
רבי טרפון אומר:
"אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים",
ולא היה חותם.
10 רבי עקיבא אומר:
"כן יי אלהינו ואלהי אבותינו,
נגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום,
שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך,
ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים
15 שיגיע דמם על קיר מזבחה לרצון,
ונודה לשמך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו.
ברוך אתה יי, גאל ישראל".

גמרא:
20 אמר רבא:
צריך שיאמר "ואותנו הוציא משם".
אמר רבא:
מצה, צריך להגבית, ומרור, צריך להגבית;
בשר, אין צריך להגבית.
25 ולא עוד, אלא שגראה פאוכל קדשים בחוץ.
אמר רב אחא בר יעקב:
סומא פטור מלומר הגדה.
כתיב הכא "בעבור זה",
וכתיב התיב "בגנו זה".
30 מה להלן פרט לסומין, אף כאן פרט לסומא.
איני? והאמר מרימר:
שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף,
מאן אמר אנדתא בי רב יוסף?

אָמרוּ:

רב יוסף.

מאן אָמר אגדָתָא בִּי רב שְׁשֵׁת?

אָמרוּ:

רב שְׁשֵׁת.

5

קסברִי רבָּנוּ, מַצָּה בְּזִמְנֵי תַּזְהָה דְּרַבָּנָן.

מִכְּלָל דְּרַב אֶתָּא בְּרַי יַעֲקֹב סָבַר

מַצָּה בְּזִמְנֵי תַּזְהָה דְּאוּרִיתָא.

וְהָא רַב אֶתָּא בְּרַי יַעֲקֹב הוּא דְּאָמַר

10

מַצָּה בְּזִמְנֵי תַּזְהָה דְּרַבָּנָן!

קסבר כָּל דְּתַקוּן רַבָּנָן, כְּעִין דְּאוּרִיתָא תַּקוּן.

לְרַב שְׁשֵׁת וּלְרַב יוֹסֵף נָמִי,

הָא וּדְאִי כָּל דְּתַקוּן רַבָּנָן כְּעִין דְּאוּרִיתָא תַּקוּן!

תְּכִי הַשְׁתָּא!

15

בְּשִׁלְמָא הָתָּם,

מִדְּתַנּוּה לִיה לְמַכְתָּב "בְּגִנּוּ הוּא", וּכְתִיב "בְּגִנּוּ זֶה",

שְׁמַע מִנָּה פֶּרֶט לְסוּמִין הוּא דְּאֶתָּא,

אָבַל הָכָא, אִי לָאוּ "בְּעֵבוֹר זֶה", מֵאִי לְכַתּוּב?

אֵלָּא בְּעֵבוֹר מַצָּה וּמְרוֹר הוּא דְּאֶתָּא.

20

לְפִיכֹךְ אֲנַחְנוּ חֲזִיבִין [קִיזו].

אָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

תְּלִלוּיָהּ וְכִסְיָהּ וַיְדִדְיָהּ, אַחַת הֵן.

25

רַב אָמַר:

כְּסִיָּהּ וּמְרֻחְבֵּיָהּ, אַחַת הֵן.

רַבָּה אָמַר:

מְרֻחְבֵּיָהּ בְּלִבָּד.

אֲבַעֲיָא לְהוּ:

30

מְרַחֵב יָהּ, לְרַב חֲסֵדָא מֵאִי?

תִּיקוּן.

אֲבַעֲיָא לְהוּ:

יְדִידָהּ לְרַב מֵאִי?

תָּא שְׁמַע, הָאָמַר רַב:

יְדִידָהּ נִחְלַק לְשָׁנִים,

לְפִיכֹן יְדִיד חוֹל, זֶה קִדְשׁ.

אֲבַעֲיָא לְהוּ:

הַלְלוּיָהּ לְרַב מֵאִי?

תָּא שְׁמַע, הָאָמַר רַב:

חֲזִינָא תְּלֵי דְרַבֵּי חַבִּיבָא,

דְּכַתִּיב בְּהוּ הַלְלוּ בְּחַד גִּיסָא וְזֵה בְּחַד גִּיסָא.

וּפְלִיגָא דְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הָאָמַר רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

מֵאִי הַלְלוּיָהּ? הַלְלוּהוּ בְּהַלּוּלִים הַרְבֵּה.

וּפְלִיגָא דִּידִיהּ אֲדִידִיהּ, דְּאָמַר רַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

בְּעֶשְׂרָה מְאֻמְרוֹת שָׁל שְׁבַח נֶאֱמַר סֵפֶר תְּהִלִּים:

בְּנִצּוּחַ, בְּנִגּוּן, בְּמִשְׁפִּיל, בְּמִזְמוֹר, בְּשִׁיר,

בְּאֲשֵׁרֵי, בְּתִהֲלָה, בְּתַפְלָה, בְּהוֹדָא, בְּהַלְלוּיָהּ.

גְּדוֹל מִפְּלֶן הַלְלוּיָהּ, שְׁפוֹלֵל שֵׁם וְשִׁבַּח בְּבֵת אַחַת.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

שִׁיר שְׁבַתוֹרָה,

מִשָּׁה וַיִּשְׁרָאֵל אֶמְרוּהוּ בְּשַׁעַה שְׁעָלוּ מִן הַיָּם.

וְהַלֵּל זֶה, מִי אָמְרוּ?

נְבִיאִים שְׁפִינִיָּהֶן תִּקְנוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל,

שָׁיְהוּ אוֹמְרִין אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפְרָק,

וְעַל כָּל צָרָה וְצָרָה שְׁלֵא תִבֵּא עֲלֵיהֶן,

וְלִכְשֶׁנִּגְאָלִין, אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאֻלְתָּן.

תְּנִיָּא:

הָיָה רַבֵּי מְאִיר אוֹמֵר:

כָּל תְּשֻׁבּוֹת הָאֻמּוֹרוֹת בְּסֵפֶר תְּהִלִּים,

כֵּלָן הָיָה אֶמְרָן, שְׁנֵאָמַר:

”כָּלוּ תְּפִלוֹת הָיָה בֶּן יִשְׂרָאֵל.”

אֵל תִּקְרֵי ”כָּלוּ”, אֵלָא ”כָּל אֱלוֹהִים”.

תלל זה, מי אמרו?

רבי יוסי אומר:

אלעזר בני אומר:

משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים.

5

וחלוקין עליו חבריו לומר שדוד אמרו.

ונראין דבריו מדבריהן:

אפשר ישראל שחטו את פסחיהן, ונטלו לולביהן,

ולא אמרו שירה?

דבר אחר:

10

פסלו של מיכה עומד בבכי,

וישראל אומרים את התלל!

תנו רבנן:

כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים,

15

רבי אליעזר אומר:

כנגד עצמו אמרן.

רבי יהושע אומר:

כנגד צבור אמרן.

וחכמים אומרים:

20

יש מהן כנגד צבור, ויש מהן כנגד עצמו:

האמורות בלשון יחיד, כנגד עצמו,

האמורות בלשון רבים, כנגד צבור.

נצוח ונגוון, לעתיד לבא;

משכיל, על ידי תרגמן;

25

”לדוד מזמור”,

מלמד ששרתה עליו שכינה, ואחר כך אמר שירה.

”מזמור לדוד”,

מלמד שאמר שירה, ואחר כך שרתה עליו שכינה.

למדה שאין השכינה שורה

30

לא מתוך עצלות, ולא מתוך עצבות,

ולא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש,

ולא מתוך דברים בטלים,

אֵלָא מִתּוּךְ שְׂמִיחָה שֶׁל מִצְוֵה, שְׂנַאֲמַר:

”וְעַתָּה קָחוּ לִי מַנְגֵן,

וְהָיָה כַּנְגֵן הַמַּנְגֵן, וְתָהִי עָלָיו יַד יי.”

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

וְכֵן לְדַבֵּר הִלְכָה.

אָמַר רַב נַחֲמָן:

וְכֵן לְחֵלוֹם טוֹב.

אִינִי? וְהָאֵמַר רַב גְּדַל אָמַר רַב:

כָּל תַּלְמִיד הַיּוֹשֵׁב לְפָנָי רַבּוֹ,

וְאִין שִׁפְתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מִרְ, תַּכְּוִינָה, שְׂנַאֲמַר:

”שִׁפְתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים, נְטֹפּוֹת מוֹר עֹבֵר.”

אֵל תַּקְרִי ”שׁוֹשְׁנִים”, אֵלָא שְׁשׁוֹנִים;

אֵל תַּקְרִי ”מוֹר עוֹבֵר”, אֵלָא מִרְ עֹבֵר!

לָא קְשִׁיא,

הָא בְּרַבָּה, הָא בְּתַלְמִידָא.

וְאִי בְּעֵית, אִימָא:

הָא וְהָא בְּרַבָּה, וְלָא קְשִׁיא,

הָא מִקְמִי דִּפְתַח וְהָא לְבַתֵּר דִּפְתַח.

כִּי הָא דִּרְבָּה:

מִקְמִי דִּפְתַח לְהוּ לְרַבָּנָן,

אָמַר מִלְתָּא דְּבִדְיָחוּתָא וּבְדִחֵי רַבָּנָן,

וּלְבַסּוּף יְחִיב בְּאִימָתָא וּפְתַח בְּשִׁמְעָתָא.

תָּנוּ רַבָּנָן:

הִלְל זֶה, מִי אָמְרוּ?

רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמַר:

מֹשֶׁה וַיִּשְׂרָאֵל אָמְרוּהוּ בְּשַׁעֲה שְׁעִמְדוֹ עַל הַיָּם.

הֵם אָמְרוּ:

”לֹא לָנוּ יי, לֹא לָנוּ,”

מְשִׁיבָה רוּחַ הַקָּדֵשׁ וְאָמְרָה לְהָן:

”לְמַעַנִי לְמַעַנִי אַעֲשֶׂה.”

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר:

5

10

15

20

25

30

יהושע וישראל אמרוהו בשעה שעמדו עליהן מלכי כנען.

הם אמרו:

"לא לנו יי, לא לנו",

ומשיבה רות הקדש ואמרה להן:

5

"למעני למעני אעשה".

רבי אלעזר המודעי אומר:

דבורה וברק אמרוהו בשעה שעמד עליהם סיסרא.

הם אמרו:

"לא לנו יי, לא לנו",

10

ורות הקדש משיבה ואמרת להם:

"למעני למעני אעשה".

רבי אלעזר בן עזריה אומר:

חזקיה וסיעתו אמרוהו בשעה שעמד עליהם סנחריב.

הם אמרו:

15

"לא לנו יי, לא לנו",

ומשיבה רות הקדש ואמרה להן:

"למעני למעני אעשה".

רבי עקיבא אומר:

חנניה מישאל ועזריה אמרוהו,

20

בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע.

הם אמרו:

"לא לנו יי, לא לנו",

ומשיבה רות הקדש ואמרה להן:

"למעני למעני אעשה".

25

רבי יוסי הגלילי אומר:

מרדכי ואסתר אמרוהו בשעה שעמד עליהם המן הרשע.

הם אמרו:

"לא לנו יי, לא לנו",

ומשיבה רות הקדש ואמרה להן:

30

"למעני למעני אעשה".

וחכמים אומרים:

נביאים שביניהן תקנו להם לישראל,

שִׁיחֵהוּ אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל כָּל פֶּרֶק וּפְרָק,
וְעַל כָּל צָרָה וְצָרָה שְׁלֵא תָבֵא עֲלֵיהֶם.
וּלְכַשְׁנִגְאָלִין, אוֹמְרִים אוֹתוֹ עַל גְּאֵלְתָן.

- 5 אָמַר רַב חֲסֵדָא:
"הִלְלוּיָהּ" סוּף פְּרָקָא.
רַבָּה בַר רַב הוּנָא אָמַר:
"הִלְלוּיָהּ" רִישׁ פְּרָקָא.
אָמַר רַב חֲסֵדָא:
10 חֲזִינָא לְהוּ לְתַלְמֵי דְבֵי רַב תְּנִין בַּר רַב,
דְּכָתִיב בְּהוּ "הִלְלוּיָהּ" בְּאַמְצַע פְּרָקָא.
אַלְמָא מְסַפְקָא לִיהּ!
אָמַר רַב תְּנִין בַּר רַבָּא:
הַכֵּל מוֹדִים,
15 בַּ"תְּהִלַּת יִי יְדַבֵּר פִּי, וַיְבָרֵךְ כָּל בֶּשֶׂר שֵׁם קִדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד",
"הִלְלוּיָהּ" דְּבִתְרֵיהּ, רִישׁ פְּרָקָא.
"רְשַׁע יִרְאֶה וְכַעַס, שְׂנִי יִחְרֹק וְנִמְס, תְּאֹת וְשְׁעִים תֵּאבֹד",
"הִלְלוּיָהּ" דְּבִתְרֵיהּ, רִישׁ פְּרָקָא.
וְ"שְׁעֵמֶדִים בְּבֵית יִי, בְּחִצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ",
20 "הִלְלוּיָהּ" דְּבִתְרֵיהּ, רִישׁ פְּרָקָא.
קְרָאִי מוֹסִיפִין אַף אֶת אֱלֹהֵי:
"מִנְתַּל בְּדַרְךָ יִשְׁתָּה, עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ",
"הִלְלוּיָהּ" דְּבִתְרֵיהּ, רִישׁ פְּרָקָא.
"רֹאשִׁית חֻקְמָה יִרְאֵת יִי, שְׂכָל טוֹב לְכָל עֲשִׂיתָם",
25 "הִלְלוּיָהּ" דְּבִתְרֵיהּ, רִישׁ פְּרָקָא.
גִּימָא, כְּתוּבָא:
עַד תֵּיכֵן הוּא אוֹמֵר?
בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים:
עַד "אִם תְּבָנִים שְׂמַחָה".
30 וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים:
עַד "חֲלָמִישׁ לְמַעֲנֵנוּ מִים".
וְתַנְיָא אֵינְדָּךְ:

עד היכן הוא אומר?

בית שמאי אומרים:

עד "בצאת ישראל ממצרים".

ובית הלל אומרים:

עד "לא לנו יי, לא לנו". [קיוז]:

5

מאי, לאו בהא קמפלגי?

למאן דאמר: עד "אם הבנים שמחה",

סבר "הללויה" ריש פרקא,

ומאן דאמר: עד "בצאת ישראל",

10

סבר "הללויה" סוף פרקא!

רב חסדא מתרין לטעמיה:

הכלי עלמא סברי "הללויה" סוף פרקא.

מאן דאמר: עד "בצאת ישראל", שפיר,

ומאן דאמר: עד "אם הבנים שמחה", עד ועד בכפל.

15

ונימא "עד הללויה"!

וכי תימא הלא ידעינן הי "הללויה",

ונימא "הללויה" של "אם הבנים שמחה"!

קשיא.

20

רבה בר רב הונא מתרין לטעמיה:

הכלי עלמא "הללויה" ריש פרקא.

מאן דאמר: עד "אם הבנים שמחה", שפיר,

ומאן דאמר: עד "בצאת ישראל" סבר עד ולא עד בכפל.

ונימא: עד "הללויה"!

25

וכי תימא הלא ידעינן הי "הללויה",

ונימא: עד "הללויה" ש"בצאת ישראל"!

קשיא.

30

וחותם בגאולה.

אמר רבא:

קריאת שמע והלל, "גאל ישראל";

הַצְלוֹתָא, "גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל".

מַאי טַעְמָא?

דִּרְתַּמִּי נִינְהוּ.

אָמַר רַבִּי זִירָא:

5

דְּקִדּוּשָׁא, "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו";

הַצְלוֹתָא, "קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ".

מַאי טַעְמָא?

דִּרְתַּמִּי נִינְהוּ.

אָמַר רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב:

10

וְצָרִיךְ שֶׁיִּזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם:

כְּתִיב הֶכָּא "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם",

וְכִתִּיב הֵתָם "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקִדְּשׁוֹ".

אָמַר רַבָּה בְּרַי שִׁילָא:

דְּצְלוֹתָא, "מְצַמִּיחַ קָרְנֵי יְשׁוּעָה";

15

דְּאַפְטָרָתָא, "מְגַן הַדָּוָד".

"וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם כְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים",

תָּנִי רַב יוֹסֵף:

זֶהוּ שְׂאוֹמְרִים "מְגַן הַדָּוָד".

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:

20

"וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גְּדוֹל",

זֶהוּ שְׂאוֹמְרִים "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם".

"וְאַבְרָהָם",

זֶהוּ שְׂאוֹמְרִים "אֱלֹהֵי יִצְחָק".

"וְאַגְדְּלָה שְׁמֶךָ",

25

זֶהוּ שְׂאוֹמְרִים "אֱלֹהֵי יַעֲקֹב".

יָכוֹל יְהוּ חוֹתְמִין בְּכֻלָּן?

תְּלַמְד לומר "וְהָיָה בְּרַכָּה",

בְּחוֹתְמִין, וְאִין חוֹתְמִין בְּכֻלָּן.

30

אָמַר רַבָּא:

אֲשַׁפְּחִינְהוּ לְסַבֵּי דְפּוּמְבְּדִיתָא דִּיתְבִּי וְקֶאֱמְרִי,

בְּשַׁבְּתָא, בֵּין בְּצְלוֹתָא, בֵּין בְּקִדּוּשָׁא:

"מקדש השבת";
 בְּיוֹמָא טָבָא, בֵּין בְּצִלוֹתָא וּבֵין בְּקִדּוּשָׁא:
 "מקדש ישראל והזמנים".
 וְאָמִינָא לְהוּ אָנָּא:
 5 אַדְרָבָה, דְּצִלוֹתָא, בֵּין בְּשַׁבְתָּא בֵּין בְּיוֹמָא טָבָא:
 "מקדש ישראל";
 בְּקִדּוּשָׁא דְשַׁבְתָּא:
 "מקדש השבת",
 בְּיוֹמָא טָבָא:
 10 "מקדש ישראל והזמנים".
 וְאָנָּא אָמִינָא טַעְמָא דִּידֵי וְטַעְמָא דִּידְכוּ:
 טַעְמָא דִּידְכוּ:
 שַׁבַּת, דְּקִבְעָא וְקִמָּא,
 בֵּין בְּצִלוֹתָא וּבֵין בְּקִדּוּשָׁא, "מקדש השבת",
 15 יוֹמָא טָבָא, דִּישְׂרָאֵל הוּא דְקִבְעֵי לִיהּ,
 דְקַמְעֲבְרֵי יְרַחֲי וְקִבְעֵי לְשַׁנֵּי, "מקדש ישראל והזמנים".
 טַעְמָא דִּידֵי:
 צִלוֹתָא, דְּבְרַבִּים אִיתָהּ, "מקדש ישראל",
 קִדּוּשׁ, דְּבִיחִיד אִיתָהּ, בְּשַׁבַּת "מקדש השבת",
 20 בְּיוֹם טוֹב, "מקדש ישראל והזמנים".
 וְלֹא הִיא, צִלוֹתָא בְּיַחֲד, מִי לִיתָהּ?
 וְקִדּוּשָׁא בְּרַבִּים, מִי לִיתָהּ?
 וְרַבָּא סָבַר:
 זֵיל בְּתַר עֲקָר.
 25 עוּלָא בַר רַב נַחֲתֵי קַמֵּיהּ דְרַבָּא,
 אָמַר כְּסָבִי דְפּוּמְבְדִיתָא, וְלֹא אָמַר לִיהּ וְלֹא מִיּוֹדֵי,
 אֲלָמָא הָדָר בֵּיהּ רַבָּא.
 רַב נְתָן אָבוּהּ דְרַב הוּנָא בְרִיהּ דְרַב נְתָן נַחֲתֵי קַמֵּיהּ דְרַב פַּפְּא,
 אָמַר כְּסָבִי דְפּוּמְבְדִיתָא, וְשַׁבְחִיהּ רַב פַּפְּא.
 30 אָמַר רַבִּינָא:
 אָנָּא אַקְלַעֵי לְסוּרָא קַמֵּיהּ דְמַרְיָמָא,
 וְנַחֲתֵי קַמֵּיהּ שְׁלוּחָא דְצַבּוּרָא,

וְאָמַר כֶּסֶבִי דְפּוֹמְבְדִיתָא, וְהוּוּ מִשְׁתַּקִּי לִיה פְּלִי עֲלֵמָא.

אָמַר לְהוּ:

שְׁבָקוּהָ, הַלְכְתָּא כֶּסֶבִי דְפּוֹמְבְדִיתָא.

וְלֹא הוּוּ מִשְׁתַּקִּי לִיה.

5

מִתְנִיתִין:

מְזַגּוּ לוּ כּוֹס שְׁלִישִׁי, מְבַרְךְ עַל מְזוֹנוֹ;

רְבִיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַלֵּל וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרַכַּת הַשִּׁיר.

בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלְלוּ, אִם רוֹצֵה לְשַׁתּוֹת, יִשְׁתֶּה;

בֵּין שְׁלִישִׁי לְרְבִיעִי, לֹא יִשְׁתֶּה.

10

גְּמָרָא:

אָמַר לִיה רַב תַּנְן לְרַבָּא :

שָׁמַע מִנָּה, בְּרַכַּת הַמְּזוֹן טְעוּנָה כּוֹס.

אָמַר לִיה:

אַרְבַּע כֶּסֶי תַקְנֵנוּ רַבְנֵי הַרְרָה תְרוּת,

כָּל חַד וְחַד נַעֲבִיד בֵּיה מַצָּנָה.

15

רְבִיעִי גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֵלֵל

וְאוֹמֵר עָלָיו בְּרַכַּת הַשִּׁיר. [קִיח].

20

מֵאֵי בְרַכַּת הַשִּׁיר?

רַב יְהוּדָה אָמַר:

”יְהַלְלוּךָ יי אֱלֹהֵינוּ”.

וְרַבֵּי יוֹחָנָן אָמַר:

”נִשְׁמַת כָּל חַי”.

25

תְּנוּ רַבְנֵי:

רְבִיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהֵלֵל וְאוֹמֵר הַלֵּל הַגָּדוֹל.

דְּבָרֵי רַבֵּי טְרַפּוּן.

וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים:

30

”י רעי, לא אֶחָסֶר”.

מֵהֵיכֵן הִלֵּל הַגְּדוּל?

רַב יְהוּדָה אָמַר:

מִ”הוֹדוּ” עַד ”נִתְּרוֹת בְּכָל”.

5

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

מִ”שִׁיר הַמַּעֲלוֹת” עַד ”נִתְּרוֹת בְּכָל”.

רַב אֶחָא פֵּר יַעֲקֹב אָמַר:

מִ”כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה” עַד ”נִתְּרוֹת בְּכָל”.

וְלַמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הִלֵּל הַגְּדוּל?

10

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם,

וּמִתְחַלֵּק מְזוֹנוֹת לְכָל בְּרִיָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

15

הֲנִי עֹשְׂרִים וְשֹׁשָׁה ”הוֹדוּ”, כִּנְגַד מִי?

כִּנְגַד עֹשְׂרִים וְשֹׁשָׁה דוֹרוֹת שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ,

וְלֹא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה, וְזָן אוֹתָם בְּחֶסֶדוֹ.

אָמַר רַב חֲסִידָא:

מֵאִי הִכְתִּיב ”הוֹדוּ לִי כִּי טוֹב”?

20

הוֹדוּ לִי שֶׁגֹּבְהָ חוֹבְתוֹ שֶׁל אָדָם בְּטוֹכְתוֹ:

עֲשִׂיר בְּשׂוֹרוֹ, עֲנִי בְּשִׂי, יְתוֹם בְּכִיצְתוֹ, אֶלְמָנָה בְּתַרְנֻגְלָתָהּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כַּפְּלִים בִּיּוֹלָדָה,

דְּאֵלוּ בִּיּוֹלָדָה כְּתִיב ”בְּעֶצֶב”,

25

וּבְמְזוֹנוֹת כְּתִיב ”בְּעֶצְבוֹן”.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִן הַגְּאֻלָּה,

דְּאֵלוּ בְּגְאֻלָּה כְּתִיב ”הַמְּלֶאֶךָ הַגְּאֹל אֹתִי מִכָּל רָע”,

מִלְּאָף בְּעֶלְמָא,

30

וְאֵלוּ בְּמְזוֹנוֹת כְּתִיב ”הֶאֱלֵהִים הַרְעָה אֹתִי”.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם:

"וקוץ ודרדר תצמיח לך",

זלגו עיניו המעות.

אמר לפניו:

רבנונו של עולם, אני וחרמורי נאכל באבוס אחד!

5

פיון שאמר לו "בזעת אפיך תאכל לחם", נתקרה דעתו.

אמר רבי שמעון בן לקיש:

אשרינו אם עמדנו בראשונה,

נעדין לא פלטינן מנה, דקא אכלינן עספי דדברא.

10

אמר רב שיזבי משמיה דרבי אלעזר בן עזריה:

קשין מזונותיו של אדם פקריעת ים סוף, דכתיב:

"נותן לחם לכל בשר", וסמיך ליה "לגור ים סוף לגורים".

אמר רבי אלעזר בן עזריה:

קשין נקביו של אדם כיום המיתה ופקריעת ים סוף, שנאמר:

15

"מהר צעה להפתח"

וכתיב בתריה "רגע הים ויהמו גליו".

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה:

כל המבזה את המועדות, כאלו עובר עבודה זרה, שנאמר:

"אלהי מסכה לא תעשה לך"

20

וכתיב בתריה "את חג המצות תשמר".

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה:

כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע,

וכל המעיד עדות שקר בחברו,

ראוי להשליכו לכלבים, שנאמר:

25

"לכלב תשליכון אתו",

וכתיב בתריה "לא תשא שמע שוא",

וקרי ביה "לא תשיא".

30

וכי מאחר דאיפא הלל הגדול,

אנן, מאי טעמא אמרינן האי?

משום שיש בו חמשה דברים תלוי:

יציאת מצרים, וקריעת ים סוף, ומתן תורה,

ותחית המתים, וְחָבְלוּ שֶׁל מְשִׁיחַ .
 יציאת מצרים, דְּכָתִיב: "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם",
 וקריעת ים סוף, דְּכָתִיב: "הֵיִם רָאָה וַיִּנָּס",
 מתן תורה, דְּכָתִיב: "הִהְרִים רִקְדּוּ כְּאֵילִים",
 תחית המתים, דְּכָתִיב: "אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יי",
 5 חָבְלוּ שֶׁל מְשִׁיחַ, דְּכָתִיב: "לֹא לָנוּ יי, לֹא לָנוּ".
 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
 "לֹא לָנוּ יי, לֹא לָנוּ",
 זו שְׁעָבוֹד מַלְכוּת.
 10 אָכָּא דְאָמְרִי:
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
 "לֹא לָנוּ יי, לֹא לָנוּ",
 זו מַלְחָמַת גּוֹג וּמְגוּג.
 רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר:
 15 מִפְּנֵי שְׂיֵשׁ בּוֹ מַלּוּט נְפֹשׁוֹת שֶׁל צְדִיקִים מִגִּיהֵנּוּם, שְׁנֵאָמַר:
 "אֲנִי יי, מַלְטָה נִפְשֵׁי".
 חִזְקִיָּה אָמַר:
 מִפְּנֵי שְׂיֵשׁ בּוֹ יְרִידָתָן שֶׁל צְדִיקִים לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ וְעֲלִיתָן מִמֶּנּוּ.
 יְרִידָתָן, דְּכָתִיב:
 20 "לֹא לָנוּ יי, לֹא לָנוּ", אָמַר חֲנַנְיָה.
 "כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד", אָמַר מִישָׁאֵל.
 "עַל חֲסִדְךָ עַל אֲמִתְךָ", אָמַר עֲזַרְיָה.
 "לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם", אָמְרוּ כָּלָן.
 עֲלִיתָן מִכַּבֵּשׁן הָאֵשׁ, דְּכָתִיב:
 25 "הִלְלוּ אֶת יי כָּל גּוֹיִם", אָמַר חֲנַנְיָה.
 "שִׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֲמִים", אָמַר מִישָׁאֵל.
 "כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדּוֹ", אָמַר עֲזַרְיָה.
 "וְאָמַת יי לְעוֹלָם, הִלְלוּיָהּ", אָמְרוּ כָּלָן.
 וַיֵּשׂ אֲוִמְרִים:
 30 "וְאָמַת יי לְעוֹלָם", גְּבַרְיָאֵל אָמְרוּ.

בְּשַׁעַה שֶׁהַפִּיל נִמְרֹד הִרְשַׁע אֶת אֲבִרְתָּם אָבִינוּ לְתוֹךְ כַּבֵּשׁן הָאֵשׁ,

אָמַר גַּבְרִיאֵל לְפָנָי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 רבונו של עולם, אַרְדּוּ וְאַצְנֵנוּ וְאַצִּיל אֶת הַצַּדִּיק מִכַּבְּשֵׁן הָאֵשׁ.
 אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 אֲנִי יָחִיד בְּעוֹלָמִי וְהוּא יָחִיד בְּעוֹלָמוֹ.
 נֶאֱדָה לְיָחִיד לְהַצִּיל אֶת הַיָּחִיד.
 5 וּלְפָנָי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ מְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה, אָמַר:
 תִּזְכֶּה וְתַצִּיל שְׁלֹשָׁה מִבְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.
 דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן הַשְּׁלוּנִי:
 בְּשַׁעַת שֶׁהַפִּיל נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע
 10 חֲנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזַרְיָה לְתוֹךְ כַּבְּשֵׁן הָאֵשׁ,
 עָמַד יוֹרְקָמוֹ שֶׁר הַפָּרָד לְפָנָי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר לְפָנָיו:
 רבונו של עולם, אַרְדּוּ וְאַצְנֵנוּ אֶת הַכַּבְּשֵׁן,
 וְאַצִּיל לְצַדִּיקִים הַלְלוּ מִכַּבְּשֵׁן הָאֵשׁ.
 אָמַר לוֹ גַּבְרִיאֵל:
 15 אֵין גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹף,
 שְׂאֵתָה שֶׁר בְּרַד וְהַכֵּל יוֹדְעִין שֶׁהַמַּיִם מְכַבִּין אֶת הָאֵשׁ,
 אֵלָּא אֲנִי שֶׁר שֶׁל אֵשׁ,
 אַרְדּוּ וְאַקְרַר מִבְּפָנַי [קִיח:]: וְאַקְדִּיחַ מִבְּחוּץ,
 וְאַעֲשֶׂה גַם בְּתוֹךְ גַּם.
 20 אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
 רַד!
 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, פָּתַח גַּבְרִיאֵל וְאָמַר:
 "וְאַמֶּת יִי לְעוֹלָם."
 רַבִּי נִתָּן אוֹמַר:
 25 "וְאַמֶּת יִי לְעוֹלָם", דְּגַיִם שְׂבִיִּים אֶמְרוּהוּ,
 כְּדָרַב הוֹנָא, דְּאָמַר רַב הוֹנָא:
 יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר מְקַטְנֵי אֶמְנָה הָיוּ.
 וְכַדְרַשׁ רַבָּה בַר מְרִי:
 מַאי הַכְּתִיב "וַיִּמְרוּ עַל יָם בַּיָּם סוּף"?
 30 מִלְּמַד שֶׁהִמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְאַמְרוּ:
 כְּשֵׁם שְׂאֵנוּ עוֹלִין מִצַּד אֶחָד,
 כִּף מִצְרַיִם עוֹלִים מִצַּד אֶחָד!

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִשְׂרָשָׁר שֶׁל יָם:
 פִּלְט אוֹתָן לִיבְשָׁה!
 אָמַר לְפָנָיו:
 רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
 5 כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שְׂנוֹתָן לוֹ רַבּוֹ מִתְּנָה, וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ?
 אָמַר לוֹ:
 אַתָּן לִי אֶחָד וּמְחַצָּה שְׂבָהָן.
 אָמַר לוֹ:
 רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֵשׁ עֶבֶד שְׂתוּבֵעַ אֶת רַבּוֹ?
 10 אָמַר לוֹ:
 נַחַל קִישׁוֹן יִהְיֶה לִי עֶרֶב.
 מִיָּד פִּלְט אוֹתָן לִיבְשָׁה,
 וּבָאוּ יִשְׂרָאֵל וְרָאוּ אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר:
 "וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שִׁפְתַי הַיָּם."
 15 מֵאֵי אֶחָד וּמְחַצָּה שְׂבָהָן?
 הָאֵלוֹ בְּפִרְעָה כְּתִיב:
 "שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בְּחוּר",
 וְאֵלוֹ בְּסִיסְרָא כְּתִיב:
 "תִּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בְּרִזְל".
 20 כִּי אַתָּא סִיסְרָא, אַתָּא עָלִיהוּ בְּדַקְרֵי דְפְרִזְזָא.
 הוֹצִיא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֵיהֶם כּוֹכְבִים מִמְּסֻלוֹתָם, דְּכְתִיב:
 "מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכְבִים",
 כִּינּוּן דְּנַחֲתוּ כּוֹכְבֵי שָׁמַיִם עָלֵיהוּ,
 אַקְדִּימוּ הֵנִי דַקְרֵי דְפְרִזְזָא,
 25 נַחֲתוּ לְאַקְרוּרֵי לְמִסְחֵי נִפְשֵׁיהוּ בְּנַחַל קִישׁוֹן.
 אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַחַל קִישׁוֹן:
 לִי וְהַשְׁלֵם עֶרְבוּנִי!
 מִיָּד גִּרְפָּם נַחַל קִישׁוֹן וְהַשְׁלִיכֵן לָיִם, שֶׁנֶּאֱמַר:
 "נַחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם נַחַל קְדוּמִים".
 30 מֵאֵי "נַחַל קְדוּמִים"?
 נַחַל שְׁנַעְשָׂה עֶרֶב מִקְדָּם.
 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה פְתָחוּ דְגִיִּם שֶׁל יָם וְאָמְרוּ:

”וַאֲמַת יי לְעוֹלָם.”

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:

מַאי דְּכָתִיב ”מוֹשִׁיבֵי עֶקְרֵת הַבַּיִת”?

5

אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנַי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

”רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם,

שְׁמוּנֵי בְּנֵיךָ כְּחֻלְדָּה זוֹ הַדְּרָה בְּעַקְרֵי בְּתִימִים”.

דָּרַשׁ רַבָּא:

10

מַאי דְּכָתִיב ”אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יי”?

אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל:

”רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵימַת אָנִי אֶהוּבָה לְפָנֶיךָ?

בְּזִמְנֵי שֶׁתִּשְׁמַע קוֹל תְּחַנּוּנֵי.

”הַלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ”,

15

אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנַי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:

”רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אַף עַל פִּי שְׂדֵלָה אָנִי בַּמַּצּוֹת,

לֶךְ אָנִי, וְלִי נָאָה לְהוֹשִׁיעַ”.

אָמַר רַב פְּהֵנָא:

20

כְּשִׁחֲלָה רַבִּי יִשְׁמַעְעָל בְּרַבִּי יוֹסִי,

שָׁלַח לוֹ רַבִּי:

”אָמַר לָנוּ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁאַמְרַתָּ לָנוּ מִשׁוּם אָבִיךָ.”

שָׁלַח לוֹ:

כִּךְ אָמַר אַבָּא:

25

מַאי דְּכָתִיב ”הַלְלוּ אֶת יי כָּל גּוֹיִם”?

אֲמוֹת הָעוֹלָם, מַאי עֲבִידְתִּיהוּ?

הִכִּי קָאָמַר:

”הַלְלוּ אֶת יי כָּל גּוֹיִם”,

אֲגַבּוּרוֹת וְנִפְלְאוֹת הָעֲבִיד בְּהַדְרֵיהוּ,

30

כָּל שֶׁכֶּן אָנוּ, דְּ”גִבֵּר עָלֵינוּ חֲסִדּוֹ”.

שְׁלַח לוֹ:

וְעוֹד, עֲתִידָהּ מִצְרִים שֶׁתָּבִיא דוֹרוֹן לַמִּשִׁיחַ,
כְּסָבוֹר, אֵינּוּ מִקְבֵּל מֵהֶם.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַמִּשִׁיחַ:

5 קִבַּל מֵהֶם, אֲכַסְנֶיָא עָשׂוּ לְבָנֵי בְּמִצְרַיִם.
מִיָּד, "יֵאָתְיוּ חֲשֻׁמְנִים מִנֵּי מִצְרַיִם".

נִשְׁאַה כּוּשׁ קַל וְחִמְרָ בְּעֶצְמָה:

וּמָה הִלְלוּ, שֶׁנִּשְׁתַּעֲבְדוּ בְּהֵן, כְּפֵן,

אָנִי, שְׁלֵא נִשְׁתַּעֲבַדְתִּי בְּהֵן, לֹא כָּל שְׁפָן!

10 אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

קִבַּל מֵהֶם!

מִיָּד "כּוּשׁ תְּרִיץ יָדָיו לְאֱלֹהִים".

נִשְׁאַה מַלְכוּת רומי הַרְשָׁעָה קַל וְחִמְרָ בְּעֶצְמָה:

וּמָה הִלְלוּ, שְׁאִין אַחִיָּהֵן, כְּפֵן,

15 אָנּוּ שְׁאָנּוּ אַחִיָּהֵן, לֹא כָּל שְׁפָן!

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל:

"גָּעַר חֵית קָנָה",

גָּעַר חֵיהּ וּקְנָה לָךְ עֲדָה!

דְּבַר אַחֵר:

20 "גָּעַר חֵית קָנָה",

שְׁדַרְהָ בֵּין הַקָּנִים, דְּכַתִּיב:

"יְבַרְסֶמְנָה חֲזִיר מִיָּעַר, וְזִיז שְׂדֵי יִרְעֶנָה".

אָמַר רַבִּי חֲזִיא בַר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

גָּעַר בַּחֲזִיהּ שְׁכָל מַעֲשֵׂיהָ נִכְתָּבִין בְּקַלְמוֹס אַחַד.

25 "עֲדַת אַבִּירִים בְּעַגְלֵי עַמִּים",

שֶׁשְׁחַטּוּ אַבִּירִים כְּעַגְלִים שְׁאִין לָהֶם בְּעַלִּים.

"מִתְרַפֵּס בְּרַצֵּי כְּסָף",

שְׁפוּשְׁטִין יָד לְקַבֵּל מְמוֹז, וְאִין עוֹשִׂין רִצּוֹן בְּעַלִּים.

"בְּזֵר עַמִּים קַרְבוֹת יִתְפָּצוּ",

30 מִי גָרַם לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְפָּצְרוּ לְבֵין אַמּוֹת הָעוֹלָם?

קַרְבוֹת שֶׁהָיוּ תְּפָצִין בְּהֵן.

ועוד שלח לו :

שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים נִתְמַשָּׁה שְׁנָקִים בְּכַרְךָ גְּדוֹל שֶׁל רוּמִי,
וְכָל אֶחָד וְאֶחָד, יֵשׁ בּוֹ שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים נִתְמַשָּׁה בִּירְנִיּוֹת.
וְכָל בִּירְנִית וּבִירְנִית, יֵשׁ בּוֹ שֶׁלֶשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים נִתְמַשָּׁה מְעֻלוֹת.
וְכָל מְעֻלָּה וּמְעֻלָּה, יֵשׁ בּוֹ כַּדֵּי לְזוֹן אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ.

5

אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לְרַבִּי,

וְאָמַרְי לֵה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַ יוֹסִי לְרַבִּי:

הֲגִי לְמֵן?

10

לָךְ וּלְתַבְרָךְ וּלְחַבְרוֹתָךְ, שְׁנֵאָמַר:

”סַחְרָה וְאַתְנַנָּה קִדְשׁ לִי,

לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחְסֵן,

כִּי לִישְׁבִים לִפְנֵי יי הִיָּה סַחְרָה,

לְאָכֵל לְשִׁבְעָה וּלְמַכְסָה עֵתִיק.”

15

מֵאִי ”לֹא יֵאָצֵר“?

תְּנִי רַב יוֹסֵף:

”לֹא יֵאָצֵר“, זֶה בֵּית אוֹצָר,

”וְלֹא יִחְסֵן“, זֶה בֵּית גְּנִיזָה.

מֵאִי ”כִּי לִישְׁבִים לִפְנֵי יי“?

20

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: [קִיט].

זֶה הַמַּפִּיר מְקוֹם תְּבִירוֹ בִּישִׁיבָה.

אִכָּא דְאָמַרְי:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

זֶה הַמְּקַבֵּל פְּנֵי תְּבִירוֹ בִּישִׁיבָה.

25

מֵאִי ”לְמַכְסָה עֵתִיק“?

זֶה הַמְּכַסֶּה דְּבָרִים שְׂכַסְּהָ עֵתִיק יוֹמִין.

וּמֵאִי גִינְהוּ?

סַתְרֵי תוֹרָה.

וְאִיכָּא דְאָמַרְי:

30

זֶה הַמְּגַלֵּה דְּבָרִים שְׂכַסְּהָ עֵתִיק יוֹמִין.

מֵאִי גִינְהוּ?

טַעְמֵי תוֹרָה.

אמר רב פהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי:

מאי הכתיב "למנצח מזמור לדוד"?

זמרו למי שנוצחין אותו ושמת.

בא וראה, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם:

5

בשר ודם, מנצחין אותו ועצב,

אבל הקדוש ברוך הוא, נוצחין אותו ושמת, שנאמר:

"ויאמר להשמידם, לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו",

אמר רב פהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי,

אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה:

10

מאי הכתיב "ויהי אדם מתחת פנייהם", "ידו" כתיב!

זה ידו של הקדוש ברוך הוא,

שפרוסה תחת כנפי החיות,

כדי לקבל בעלי תשובה מיד מדת הדין.

15

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כל פסך וזהב שבעולם,

יוסף לקטו והביאו למצרים, שנאמר:

"וילקט יוסף את כל הפסך הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען";

אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען,

20

בשאר ארצות מנין?

תלמד לומר "וכל הארץ באו מצרימה".

וכשעלו ישראל ממצרים, העלוהו עמהן, שנאמר:

"וינצלו את מצרים".

רב אסי אמר:

25

עשאוהו כמצודה זו שאין בה דגן.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

כמצולה שאין בה דגים.

והיה מנח עד רחבעם.

בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם, שנאמר:

30

"ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם,

עלה שישק מלך מצרים על ירושלים.

ויקח את אצרות בית יי ואת אוצרות בית המלך".

בַּא זָרַח מְלֶךְ כּוֹשׁ וּנְטָלוּ מִשִּׁישָׁק.

בַּא אָפֵא וּנְטָלוּ מִזָּרַח מְלֶךְ כּוֹשׁ וְשָׁגְרוּ לְהִדְדַּר רִמּוֹן בֶּן טַבְרִמּוֹן.

בָּאוּ בְּנֵי עֲמוֹן וּנְטָלוּהוּ מִהִדְדַּר רִמּוֹן בֶּן טַבְרִמּוֹן.

בַּא יְהוֹשֻׁפֵט וּנְטָלוּ מִבְּנֵי עֲמוֹן וְהָיָה מִנְּחָ עַד אֲחָז.

5

בַּא סַנְחֲרִיב וּנְטָלוּ מֵאֲחָז.

בַּא חִזְקִיָּה וּנְטָלוּ מִסַּנְחֲרִיב, וְהָיָה מִנְּחָ עַד צְדֻקָּה.

בָּאוּ כְּשָׂדִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִצְדֻקָּה.

בָּאוּ פְּרָסִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִכְּשָׂדִיִּים.

בָּאוּ יְוֹנִים וּנְטָלוּהוּ מִפְּרָסִיִּים.

10

בָּאוּ רוֹמִיִּים וּנְטָלוּהוּ מִיַּד יְוֹנִים, וְעַדִּיּוֹן מִנְּחָ בְּרוֹמִי.

אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינְא:

שָׁלַשׁ מִטְמוֹנוֹת הֵטְמִין יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם:

אֶחָת נִתְגַּלָּה לְקַרְח,

15

וְאֶחָת נִתְגַּלָּה לְאַנְטוֹנִינוֹס בֶּן אֶסְוִירוֹס,

וְאֶחָת גְּנוּזָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא.

”עֲשֹׂר שָׁמֹר לְבַעֲלָיו לְרַעְתּוֹ,”

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ:

20

זֶה עֲשָׂרוֹ שֶׁל קַרְח.

”וְאֵת כָּל הַיְקוֹם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם,”

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

זֶה מְמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שְׁמַעְמִידוֹ עַל רַגְלָיו.

אָמַר רַבִּי לוֹי:

25

מִשְׁאוֵי שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת פְּרָדוֹת לְבָנוֹת

הָיוּ מִפְּתַחְחוֹת בֵּית גְּנֻזָיו שֶׁל קַרְח,

וּבְלָהוּ אֶקְלִידֵי קוֹפְלֵי דְגַלְדָּא.

(דִּיא”ש אד”ש כשד”ך מאוד”ך סימן)

30

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:

”אוּדָךְ כִּי עֲנִיתָנִי,” אָמַר דָּוִד.

"אָבן מָאָסוּ הַבּוֹנִים הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה", אָמַר יִשִּׁי.

"מֵאֵת יי הִיָּתָה זֹאת", אָמְרוּ אֶחָיו.

"זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה יי", אָמַר שְׂמוּאֵל.

"אֲנִי יי הוֹשִׁיעָה נָא", אָמְרוּ אֶחָיו.

5

"אֲנִי יי הַצְּלִיחָה נָא", אָמַר דָּוִד.

"בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יי", אָמַר יִשִּׁי.

"בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יי", אָמַר שְׂמוּאֵל.

"אֵל יי וַיָּאָר לָנוּ", אָמְרוּ כָּלֵן.

"אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתֵיכֶם", אָמַר שְׂמוּאֵל.

10

"אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדֶךָ", אָמַר דָּוִד.

"אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ", אָמְרוּ כָּלֵן.

תַּנּוּן הַתּוֹם:

מְקוֹם שְׂנֵהֲגוּ [קִיט:] לְכַפֵּל, יְכַפֵּל;

15

לְפָשֵׁט, יְפָשֵׁט;

לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, יְבָרֵךְ;

הַכֹּל כַּמְנַהֵג הַמְּדִינָה.

אָמַר אַבְיִי:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחֲרָיו, אֲבָל לְפָנָיו, מִצְּנוּה לְבָרֵךְ,

20

דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל:

כָּל הַמְּצוּוֹת, מְבָרֵךְ עָלֵיהֶן, עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן.

מֵאֵי מִשְׁמַע דְּהַאי "עוֹבֵר"?

לִישְׁנָא דְּאֶקְדוּמֵי הוּא.

אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:

25

דְּכָתִיב:

"וַיִּרְץ אַחֲרֵימֵעַץ דְּרֹךְ הַכֶּכֶר וַיַּעֲבֵר אֶת הַכּוֹשִׁי".

אַבְיִי אָמַר מִהֲכָא:

"וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם".

אַכָּא דְּאָמְרֵי מִהֲכָא:

30

"וַיַּעֲבֵר מִלְּפָנֵיהֶם וַיִּי בְּרֹאשָׁם".

תַּנּוּיָא:

רבי כּוּפֵל בָּה דְבָרִים;

רבי אֶלְעָזָר בֶּן פְּרָטָא מוֹסִיף בָּה דְבָרִים.

מאי מוֹסִיף?

אמר אבִי:

5

מוֹסִיף לְכַפֵּל מִ"אוֹרֶךְ" לְמִטָּה.

דַּרְשׁ רַב עֲזַרְיָא,

זְמַנִּין אָמַר לִיה מִשְׁמִיה דְרַב אָמִי,

וְזְמַנִּין אָמַר לִיה מִשְׁמִיה דְרַב אָסִי:

מאי דְכָתִיב "וַיִּגְדֵּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל"?

10

עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְצַדִּיקִים,

בְּיוֹם שְׂיִגְמַל חֲסִדוֹ לְזִרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק.

לְאַחַר שְׂאוּכְלִין וְשׁוֹתִין,

נוֹתְנִין לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֶךְ,

וְאוֹמֵר לְהֵן:

15

אֵינִי מְבָרֵךְ, שְׂיִצָּא מִמֶּנִּי יִשְׁמַעְעָל.

אוֹמֵר לוֹ לְיִצְחָק:

טוֹל וּבָרֵךְ!

אוֹמֵר לְהֵן:

אֵינִי מְבָרֵךְ, שְׂיִצָּא מִמֶּנִּי עֲשׂוֹ.

20

אוֹמֵר לוֹ לְיִצְעָק:

טוֹל וּבָרֵךְ!

אוֹמֵר לְהֵם:

אֵינִי מְבָרֵךְ, שְׂנִשְׂאֲתִי שְׂתִי אַחֲיוֹת בְּחַיֵּיהֶן,

שְׂעַתִּידָה תוֹרָה לְאַסְרֵן עָלַי.

25

אוֹמֵר לוֹ לְמִשָּׁה:

טוֹל וּבָרֵךְ!

אוֹמֵר לְהֵם:

אֵינִי מְבָרֵךְ, שְׂלֹא זְכִיתִי לְכַנֵּס לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל, לֹא בְּחַיֵּי וְלֹא בְּמוֹתַי.

אוֹמֵר לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ:

30

טוֹל וּבָרֵךְ!

אוֹמֵר לְהֵן:

אֵינִי מְבָרֵךְ, שְׂלֹא זְכִיתִי לְבִן, דְּכָתִיב:

”יהושע בן נון”,

נון בנו, יהושע בנו.

אומר לו לדוד:

טול וברך!

5

אומר להן:

אני אברך, ולי נאה לברך, שנאמר:

”כוס ישועות אשא, ובשם יי אקרא.”

מתניתין:

10

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

גמרא:

מאי אפיקומן?

אמר רב:

15

שלא יעקרו מחבורה לתבורה.

ושמואל אמר:

כגון ”ארדיא לי וגזליא לאבא.”

ורב חנינא בר שילא ורבי יוחנן אמרו:

כגון תמרים, קליות ונאגוזים.

20

תניא פותיה דרבי יוחנן:

אין מפטירין אחר הפסח

כגון תמרים, קליות ונאגוזים.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

אין מפטירין אחר מצה אפיקומן.

25

תנן ”אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן”,

אחר הפסח הוא דלא, אבל לאחר מצה, מפטירין!

לא מבעיא קאמר,

לא מבעיא אחר מצה, דלא נפיש טעמה,

אבל לאחר הפסח דנפיש טעמיה ולא מצי עבדיה, לית לן בה,

30

קמשמע לן.

גימא מסייע ליה:

הספגנין והדבשנין והאסקריטין,

אדם ממלא כרסו מהן,
ובלבד ש'יאכל פזית מצה באחרונה.
באחרונה אין, [כ.כ.] בראשונה לא!
לא מבעיא קאמר,
5 לא מבעיא בראשונה הקאכיל לתאבון,
אבל באחרונה, דלמא אתי למיכל אכילה גסה, אימא לא,
קא משמע לן.
מר זוטר א מתני הכי:
אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:
10 מפטירין אחר המצה אפיקומן.
גימא מסיע ליה:
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.
אחר הפסח הלא, אבל אחר מצה מפטירין!
לא מבעיא קאמר,
15 לא מבעיא אחר מצה הלא נפיש טעמה,
אבל לאחר פסח, אימא לא,
קא משמע לן.
מיתיבי:
20 הפפגנין והדבשנין והאסקריטין,
אדם ממלא כרסו מהן,
ובלבד ש'יאכל פזית מצה באחרונה.
באחרונה אין, בראשונה לא!
לא מבעיא קאמר,
25 לא מבעיא בראשונה הקאכיל לתאבון,
אבל באחרונה, דאתי למיכלה אכילה גסה, אימא לא,
קא משמע לן.
אמר רבא:
30 מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן.
ומאי שנא מרור?
דכתיב "על מצות ומרורים",

בזמן דאיכא פסח, יש מרור,
 ובזמן דליכא פסח, ליכא מרור.
 מצה נמי, הא כתיב "על מצות ומררים!"
 מצה מהדר הדר ביה קרא:
 5 "בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצֹּת."
 ורב אחא בר יעקב אמר:
 אַתְד זֶה וְאַתְד זֶה דְרַבְּנִין.
 אלא הקתיב "בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצֹּת!"
 תהיא מבעי ליה לטמא, ושהיה בדרף רחוקה,
 10 דסלקא דעתך אמינא,
 פיון הפסח לא אכלי, מצה ומרור נמי לא גיכול,
 קא משמע לן.
 ורבא אמר לך, טמא ושהיה בדרף רחוקה לא צריך קרא,
 דלא גרעי מערל וכן נכר, דתניא:
 15 "כֹּל עֶרְל לֹא יֹאכַל בּוֹ",
 בו אינו אוכל, אכל אוכל במצה ומרור.
 ואידך?
 כתיב בהאי וקתיב בהאי, וצריכי.
 תניא פותיה דרבא:
 20 "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת,
 וביום השביעי עצרת ליי אלהיך",
 מה שביעי רשות, אף ששית ימים רשות.
 מאי טעמא?
 הוי דבר שהיה בפלל ויצא מן תכלל ללמד,
 25 לא ללמד על עצמו יצא,
 אלא ללמד על תכלל פלו יצא.
 יכול אף לילה הראשון רשות?
 תלמד לומר "על מצות ומררים יאכלהו".
 אין לי אלא בזמן שבית המקדש קיים;
 30 בזמן שאין בית המקדש קיים, מניין?
 תלמד לומר "בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצֹּת",
 הפתוב קבעו חובה.

מתניתין:

ישנו מקצתן, יאכלו;

פלן, לא יאכלו; [קכ:]

5

רבי יוסי אומר:

נתנמנומו, יאכלו;

נרדמו, לא יאכלו.

הפסח אחר חצות מטמא את הידים.

הפגול והנוטר מטמאין את הידים.

10

גמרא:

רבי יוסי אומר:

נתנמנומו, יאכלו; נרדמו, לא יאכלו.

היכי דמי נתנמנומו?

15

אמר רב אשי:

נים וְלֹא נִים, תִּיר וְלֹא תִיר.

כגון דקרי ליה ועני וְלֹא ידע לאהדורי סבא,

וכי מדכרו ליה, מדכר.

אבני הנה יתיב קמיה הרבה.

20

תנא דקא נמנומו, אמר ליה:

מינמו קא נאים מר?

אמר ליה:

נמנומי קא מנמנומו, ותנו:

נתנמנומו, יאכלו;

25

נרדמו, לא יאכלו.

הפסח אחר חצות מטמא את הידים.

אלמא מחצות הנה ליה נוטר.

30

מאן תנא?

אמר רב יוסף:

רבי אלעזר בן עזריה הוא, דתניא:

”וּנְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה”,

רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר:

נֹאמַר כָּאן ”בְּלֵילָה הַזֶּה”,

וְנֹאמַר לְהֵלֵן ”וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלֵילָה הַזֶּה”.

5

מָה לְהֵלֵן עַד חֲצוֹת, אִף כָּאן עַד חֲצוֹת.

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא:

וְהֵלֵא נֹאמַר ”חֲפִזוֹן”, עַד שְׁעַת חֲפִזוֹן!

אִם כֵּן, מָה תִּלְמַד לֹמַר ”בְּלֵילָה”?

יָכוֹל יֵהָא נֹאכֵל כְּקֹדְשִׁים בַּיּוֹם?

10

תִּלְמַד לֹמַר ”בְּלֵילָה”,

בְּלֵילָה הוּא נֹאכֵל, וְאִינוּ נֹאכֵל בַּיּוֹם.

וְרַבִּי עֲקִיבָא, הָאִי ”הַזֶּה”, מֵאִי עֹבֵיד לִיָּה?

מִבְּעֵי לִיָּה, לְמַעוּטֵי לֵילָה אַחַר הוּא דְאַתָּא:

סְלִקָא דְעֵתָךְ אָמִינָא,

15

הוּאִיל וּפְסַח קֹדְשִׁים קְלִים, וְשִׁלְמִים קֹדְשִׁים קְלִים,

מָה שִׁלְמִים נֹאכֵלִים לְשָׁנֵי יָמִים וְלֵילָה אַחַד,

אִף פְּסַח נוֹקֵי לַיְלוֹת בַּמְקוֹם יָמִים,

וְיֵהָא נֹאכֵל לְשָׁנֵי לַיְלוֹת וַיּוֹם אַחַד,

כְּתַב רַחֲמֵנָא ”הַזֶּה”.

20

וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה?

אָמַר לֵךְ, מִ”לֹא תוֹתִירוּ עַד בִּקְרִי” נִפְקָא הָא.

וְרַבִּי עֲקִיבָא?

אָמַר לֵךְ, אִי לֹא כְּתַב רַחֲמֵנָא ”הַזֶּה”,

הַזֶּה אָמִינָא, מֵאִי ”בִּקְרִי”? בִּקְרִי שָׁנֵי.

25

וְרַבִּי אֱלֵעָזָר?

אָמַר לֵךְ, כָּל הֵיכָא דְכְּתַב ”בִּקְרִי”, בִּקְרִי רֵאשׁוֹן הוּא.

אָמַר רַבָּא:

אֲכַל מִצָּה בְּזִמְנֵי הַזֶּה אַחַר חֲצוֹת,

לְרַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ.

30

פְּשִׁטָא, דְּכִינּוֹן דְּאַתְקֵשׁ לְפִסְחָא, כְּפִסְחָא דְּמִי!

מֵהוּ דְּתִימָא, הָא אִפְקִיָּה קְרָא מִתְקִישָׁא,

קְמִשְׁמַע לֵן דְּכִי אַהֲדַרְיָה קְרָא, לְמַלְתָּא קְמִתָּא אַהֲדַרְיָה.

תפגול וְהנותר מטמאין אֶת היָדִים.

רַב הוֹנָא וְרַב חֲסֵדָא,

5 תַּד אָמַר:

מִשּׁוּם תְּשֻׁדֵי כְהֵנָּה

וְתַד אָמַר:

מִשּׁוּם עֲצָלֵי כְהֵנָּה,

תַּד אָמַר פְּנִית וְתַד אָמַר כְּבִיצָה, [קכא].

10 תַּד תְּנִי אַפְגּוּל וְתַד תְּנִי אַנּוּתָר.

מֵאֵן דְּתְנִי אַפְגּוּל, מִשּׁוּם תְּשֻׁדֵי כְהֵנָּה;

מֵאֵן דְּתְנִי אַנּוּתָר, מִשּׁוּם עֲצָלֵי כְהֵנָּה.

תַּד אָמַר פְּנִית וְתַד אָמַר כְּבִיצָה;

מֵאֵן דְּאָמַר פְּנִית, כְּאִיסוּרוֹ;

15 וּמֵאֵן דְּאָמַר כְּבִיצָה, כְּטַמְאָתוֹ.

מִתְנִיתִין:

בְּרַךְ בְּרַכַּת הַפֶּסַח, פֶּטַר אֶת שֶׁל זָבַח;

בְּרַךְ אֶת שֶׁל זָבַח, לֹא פֶטַר אֶת שֶׁל פֶּסַח.

20 דְּבַרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל;

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:

לֹא זוֹ פּוֹטְרַת זוֹ, וְלֹא זוֹ פּוֹטְרַת זוֹ.

גְּמָרָא:

25 כְּשֶׁתִּמְצָא לוֹמֵר,

לְדַבְּרֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל,

זְרִיקָה בְּכֻלָּל שְׁפִיכָה, וְלֹא שְׁפִיכָה בְּכֻלָּל זְרִיקָה;

לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא,

לֹא שְׁפִיכָה בְּכֻלָּל זְרִיקָה, וְלֹא זְרִיקָה בְּכֻלָּל שְׁפִיכָה. [קכא]:

30 רַבִּי שְׁמֵלַאי אֶקְלַע לְפִדְיוֹן הַבֶּן.

בְּעוֹ מִנְיָה:

פְּשִׁיטָא, עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן,
”אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן”,

אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ;

”בְּרוּךְ שֶׁהִחֲיֵנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה”,

5

כִּתְּנֵנִי מְבָרֵךְ אוֹ אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ?

כִּתְּנֵנִי מְבָרֵךְ, דְּקָמְטִי תְּנָאָה לַיְדֵיהָ,

אוֹ אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ, דְּקָא עֲבִיד מְצֻנָה?

לֹא תְּנֵה בַיְדֵיהָ.

אֲתָא שְׂאִיל בֵּי מְדַרְשָׁא.

10

אָמְרוּ לִיהָ:

אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ שְׁתִּים.

וְהִלְכְתָּא,

אָבִי הַבֵּן מְבָרֵךְ שְׁתִּים.

15

תְּדַרְנֵנִי עַלְךָ עַרְבֵי פְּסָתִים

וּסְלִיקָא לְךָ מִסְכַּת פְּסָתִים.